

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
YAYINLARI
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY

OLBA XXVII

KAAM YAYINLARI

OLBA

XXVII

© 2019 Mersin Üniversitesi/Türkiye

ISSN 1301 7667

Yayıncı Sertifika No: 18698

OLBA dergisi;

ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST

ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAD) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir. Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

The articles are evaluated by referees. The legal responsibility of the ideas, opinions and scientific evaluations are carried by the author.

OLBA dergisi, Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.

Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.

Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of the Mersin University

(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the Mersin University

(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.

Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:

Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül

Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri

Other Correspondance Addresses

Tel: +90 324 361 00 01 • 14730 / 14734

Fax: +90 324 361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

Baskı / Printed by

Son Söz Gazete Matbaa Yay. Kırt. Ltd. Şti.

İvedik OSB. 1341. Cadde No. 56 Yenimahalle/ANKARA

Tel: +90 312 394 57 71 • Sertifika No: 18698

Grafik / Graphic

Digilife Dijital Basım Yay. Tan. ve Org. Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Güvenevler Mah. 1937 Sk. No.33 Yenişehir / MERSİN

Tel: +90 324 231 14 16 www.digilifemersin.com

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM) YAYINLARI-XXVII

MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY (KAAM)-XXVII

Editörler

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

OLBA Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL (Mersin Üniversitesi)
Prof. Dr. Marion MEYER (Viyana Üniversitesi)
Prof. Dr. Susan ROTROFF (Washington Üniversitesi)
Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. İ. Hakan MERT (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Eda AKYÜREK-ŞAHİN (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Yelda OLCA Y-UC KAN (Anadolu Üniversitesi)

MERSİN

2019

İçindekiler / Contents

Harun Oy

İçbatı Anadolu'da Prehistorik Döneme Ait Bir Mermer Atölyesi: Karayakuplu Höyük

(A Marble Workshop of the Prehistoric Age in Central Western Anatolia: Karayakuplu Mound) 1

Fevzi Volkan Güngördü – Okşan Başoğlu

Kızılırmak Nehri Kenarında Bir Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Yerleşimi: Sofular Höyük

(A Pre-Pottery Neolithic Site on the Edge of the Kızılırmak River: Sofular Höyük) .. 41

Elif Genç – Uğur Yanar

An Old Syrian Period Stele from Avanos-Akarca, Anatolia

(Avanos-Akarca'dan Bir Eski Suriye Dönemi Steli) 61

Fatma Kaynar

Kizzuwatnean Rituals Under the Influence of the Luwian and Hurrian Cultures

(Luwi ve Hurri Kültürü Etkisinde Kizzuwatna Ritüelleri) 97

Barış Gür – Mahmut Aydın

Ege Tipi Bir Ustura ve Üzerindeki Tekstil Kalıntılarının Arkeolojik ve Arkeometrik Analizleri Yoluyla Miken Saray Organizasyonundaki Tunç ve Tekstil Endüstrileri Üzerine Bir Değerlendirme

(An Assessment of the Bronze and Textile Industries in the Mycenaean Palatial Organization Through Archaeological and Archaeometric Analysis of a Razor and its Textile Remnants) 115

Bekir Özer

Erken Demir Çağı'nda Karia'da Mezar Mimarisi ve Ölü Gömme Gelenekleri:

Keramos Kırsalı, Hüsamlar Nekropolisi'nden MÖ 12. Yüzyılın İlk Sakinlerine Ait Dikdörtgen Planlı Oda Mezarlar

(Funerary Architecture and Burial Customs in Early Iron Age Caria: Rectangular Chamber Tombs in the Necropolis of Hüsamlar Belonging to the 12th century BC Inhabitants of the Keramos Chora) 133

Taner Korkut – Recai Tekoğlu <i>Tlos Antik Kenti Qñturahi Kaya Mezarı</i> <i>(Qñturahi Rockcut Tomb in the Ancient City of Tlos)</i>	169
Mustafa Bilgin – Dinçer Savaş Lenger <i>Nif Dağı Karamattepe Nekropolisi'nden Bir Mezar Konteksti</i> <i>(A Grave Context from the Karamattepe Necropolis of Mount Nif)</i>	189
Gamze Kaymak-Heinz – Serap Erkoç <i>Side'de Bir Mimari Bloktaki Antik Çizimler ve Bloğun Çok Yönlü Kullanım Öyküsü</i> <i>(Ancient Drawings on an Architectural Block in Side and the History of the</i> <i>Multipurpose Use of the Block)</i>	207
Emre Erdan <i>Su Kuşlu Fibulalar ve Aydın Arkeoloji Müzesi'nden Bir Örnek</i> <i>(Waterfowl Fibulae and an Example from the Archaeological</i> <i>Museum of Aydın)</i>	227
Kahraman Yağız <i>A Negro Alabastron From Antandros</i> <i>(Antandros'tan Bir Negro Alabastron)</i>	249
Çilem Uygun <i>Adana Müzesi'nden Diadem Örnekleri</i> <i>(Diadem Examples form the Adana Museum)</i>	265
Fikret Özbay <i>Klazomenai FGT Sektöründe Ele Geçen İthal Attika Kandilleri ve Yerel Üretim</i> <i>Taklitleri</i> <i>(Attic Oil Lamps Discovered in Klazomenai at the FGT Sector and their Local</i> <i>Replicas)</i>	307
Emel Erten <i>Olba Akropolis Kazılarında Cam Pendant</i> <i>(The Glass Pendant from the Excavations of the Acropolis of Olba)</i>	331
Tuna Akçay <i>Olba'da MÖ 1. Yüzyılda Yaşanan Hareketlilik Üzerine Düşünceler</i> <i>(Activities in Olba in the 1st Century BC)</i>	345
Rabia Aktaş – Ece Sezgin – Çiler Çilingiroğlu <i>İzmir-Karaburun Yüzey Araştırmasında Ele Geçen Roma Dönemi Seramikleri</i> <i>(Roman Period Ceramics of the Archaeological Survey Project in</i> <i>İzmir-Karaburun)</i>	369

Peter Talloen – Jeroen Poblome

*The Age of Specialization. Dionysus and the Production of Wine in Late Antiquity:
A View from Sagalassos (SW Turkey)*

*(Uzmanlaşma Çağı. Dionysus ve Geç Antik Dönemde Şarap Üretimi: Sagalassos'tan
Bir Örnek -Güneybatı Türkiye-)* 413

Gökçen Öztaşkın – Muradiye Öztaşkın

*Olympos Episkopeionu Peristyl Mozaiklerindeki İnsan Betimlemeleri
(The Human Representations on the Peristyle Mosaic of the*

Olympos Episkopeion) 443

Hüseyin Köker

Kakasbos/Herakles (?) ve Yeni Bir Bronz Sagalassos Sikkesi

(Kakasbos/Herakles (?) and a New Bronze Coin Type of Sagalassos) 465

Melih Arslan – Annalisa Polosa

A Hoard From the Region of Elaiussa (Cilicia Tracheia)

(Elaiussa -Kilikia Tracheia- Civarından Bir Bronz Define) 477

Hüseyin Uzunoğlu

*Zwei Neue Grabsteine als Belege für den Leinenverein (συνεργασία τῶν λινουργῶν)
aus Saittai*

(Saittai'dan Keten İşçileri Derneği ile İlgili İki Yeni Mezar Yazıtı) 501

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Amaç

Olba süreli yayını; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Arkeolojik çalışmalarda sadece belli bir alan veya bölge ile sınırlı kalmaksızın 'Eski Çağ Bilimleri'ni birbirinden ayırmadan ve bir bütün olarak benimseyerek bilim dünyasına değerli çalışmaları sunmayı amaçlamaktadır.

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayı sonunda gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ile Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nümizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a- Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
b- Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
c-Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
d-Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
a) Metin içinde her cümlemin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
b) Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
c) Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin

noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).

d) Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. "Bibliyografya ve Kısaltmalar" bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., "Inchriften aus dem Museum von Denizli", Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar ve makaleler için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece "fig." kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).

5. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
6. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
7. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
8. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
9. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
10. Metin, figürler ve figürlerin dizilimi (layout); ayrıca makale içinde kullanılan özel fontlar 'zip'lenerek, We Transfer türünde bir program ile bilgisayar ortamında gönderilmelidir; çıktı olarak gönderilmesine gerek yoktur.
11. Figürlerde çözünürlük en az 300 dpi; format ise tif veya jpeg olmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is the end of November each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
b. The text should be written in 10 puntos ; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continuous numbering.
d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a) One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b) The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c) The indication fig.:
 - *It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - *If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).

3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publication, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publication is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi* III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books and articles):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continuous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviation should not be used).
5. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
6. A list of figures should take part at the end of the article.
7. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing

and photographs 10 in number.

8. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
9. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
10. Figures should be at least 300 dpi; tif or jpeg format are required.
11. The article, figures and their layout as well as special fonts should be sent by e-mail (We Transfer).

İÇBATI ANADOLU'DA PREHİSTORİK DÖNEME AİT BİR MERMER ATÖLYESİ: KARAYAKUPLU HÖYÜK

Harun OY*

ABSTRACT

A Marble Workshop of the Prehistoric Age in Central Western Anatolia: Karayakuplu Mound

In the researches which we conducted in the province of Uşak in 2017 and 2018, a marble workshop was found in the the village of Karayakuplu which belongs to the town of Karahallı, located south of Uşak. Marble vessels have been known in Western Anatolia since the Neolithic Age and have been found in a great number of centres. However, the workshops in which marble vessels were produced have not been known. So far, Kulaksızlar marble workshop is the only known marble vessel production centre in Western Anatolia. Karayakuplu is a newly found workshop which is more inland from Kulaksızlar. Through the finds of Karayakuplu Mound now it can be proven that it was a workshop in the Prehistoric Period. Marble vessels, draft marble pieces, chipping, correction and scraping tools used in marble vessel production were found in Karayakuplu. 3 marble vessels and 4 marble vessel sketches are remarkable among the finds. This place has now been identified as the second marble vessel production centre in Western Anatolia besides Kulaksızlar. There are rich marble beds along the Banaz Creek, 2 km south of the workshop and the raw material the workshop needed was obtained from this site. The marble finds of the Karayakuplu workshop differ from those of Kulaksızlar. Kulaksızlar has sharp based vessels with handles whereas the Karayakuplu vessels do not have such. Kulaksızlar was used only as a workshop. Karayakuplu was both a settlement and a workshop. Karayakuplu is more inland, along the Banaz Creek, which is an important arm of Meander River. Since this place is close to Western Anatolia and the inner lands, it is an important centre. An excavation here will shed light on prehistoric humans' marble vessel production, raw material supply and a probable trade organization of these apart from agriculture and husbandry.

Keywords: Uşak, Karahallı, Karayakuplu, Kulaksızlar, Marble workshop, Chalcolithic.

* Dr. Öğretim Üyesi Harun OY, Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü/Ordu-TR.

E-posta: harun_oy@hotmail.com. Orcid No: 0000-0002-1901-5128

Bu çalışma Türk Tarih Kurumu Başkanlığı tarafından ve Ordu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonunca kabul edilen HD-1703 no'lu proje kapsamında desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı her iki kurumun yetkililerine teşekkür ederim."

ÖZ

Uşak ilinde 2017 ve 2018 yılında yaptığımız araştırmalarda bir mermer atölyesi tespit edilmiştir. Burası Uşak ilinin güneyinde, Karahallı ilçesi Karayakuplu köyündedir. Batı Anadolu'da mermer kaplar, Neolitik Çağ'dan itibaren bilinmektedir. Pek çok merkezde mermer kap tespit edilmiştir. Fakat mermer kap üretiminin yapıldığı atölyeler bilinmemektedir. Batı Anadolu'da Kulaksızlar mermer atölyesi şu ana kadar bilinen tek mermer kap üretim merkezidir. Karayakuplu Höyük Kulaksızlar'dan daha iç bölgede yeni tespit edilmiş olan bir atölyedir. Karayakuplu Höyüğün prehistorik dönemde bir atölye olarak kullanılmış olduğu üzerinde tespit edilen buluntularla ortaya konulmuştur. Karayakuplu'da mermer kaplar, taslak halinde mermer parçaları, mermer kap üretiminde kullanılmış olan yontma aletleri, düzeltme ve raspalama aletleri tespit edilmiştir. Buluntular içerisinde 3 adet mermer kase parçası ve 4 adet mermer kap taslağı dikkat çekmektedir. Burası Batı Anadolu'da Kulaksızlar'dan sonra ikinci bir mermer kap üretim merkezidir. Atölyenin 2 km güneyindeki Banaz Çayı boyunca zengin mermer yatakları vardır ve atölyenin ihtiyacı olan hammadde buradan temin edilmektedir. Karayakuplu atölyesi mermer buluntuları Kulaksızlar'dan farklılık gösterir. Kulaksızlar'da sivri dipli ve tutamaklı kaplar vardır. Karayakuplu'da bu tip kaplar bulunmamaktadır. Kulaksızlar sadece bir atölye olarak kullanılmıştır. Karayakuplu hem yerleşim yeri hem de bir atölyedir. Karayakuplu Kulaksızlar'dan daha iç bölgede, Büyük Menderes Nehrinin önemli bir kolu olan Banaz Çayı kıyısındadır. Burası Batı Anadolu ile iç bölgelere yakın bir konumda olduğu için önemli bir merkezdir. Burada yapılacak bir kazı çalışması ile tarım ve hayvancılık dışında prehistorik dönem insanların mermer kap üretimi, hammadde temini ve bunların olası ticari organizasyonu aydınlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uşak, Karahallı, Karayakuplu, Kulaksızlar, Mermer atölyesi, Kalkolitik.

Giriş

Uşak ili ve ilçelerinde 2013 yılında başlamış olduğumuz ve halen devam etmekte olan İlk Tunç Çağı araştırmaları sırasında 2017 yılında Karahallı ilçesi Karayakuplu köyünde mermer kap üretimi gerçekleştirilen ve atölye olarak kullanıldığını değerlendirdiğimiz bir yerleşim tespit edilmiştir¹. 2017 yılı yüzey araştırmalarında Karayakuplu köyünün girişinde yer alan Karayakuplu Höyük'te yapmış olduğumuz araştırmalarda seramik buluntularının yanı sıra mermer bir kase parçası ile taslak durumunda kase parçası, çeşitli ezgi ve öğütme taşları ile çakmaktaşı yonga ve aletler ile obsidyenden yapılmış dilgiler bulunmuştur. Bu buluntular sebebiyle burasının bir atölye olarak kullanıldığı düşünülmüştür. 2018 yılında aynı bölgeyi tekrar incelediğimizde yerleşmede yeni tespit ettiğimiz mermer kase parçaları ve taş aletler burasının önemli bir mermer kap üretim atölyesi olduğu fikrini güçlendirmiştir.

Mermer kaplar Batı Anadolu'da pek çok merkezde Neolitik Çağ'dan itibaren bilinmektedir. Fakat bu mermer kapların üretiminin yapıldığı atölye veya işlikler ile ilgili

1 Oy 2014, 215-230; Oy 2016, 499-520; Oy 2017a, 51-74; Oy 2017b, 33-38.

bulgulara pek rastlanmamıştır. Atölye olarak Batı Anadolu'da bilenen tek merkez sadece Akhisar Kulaksızlar atölyesidir. Bizim burada değerlendireceğimiz Karayakuplu Höyük Batı Anadolu'da atölye olarak kabul edilecek yeni bir merkez olma özelliğini göstermektedir (fig. 1).

Coğrafya

Karayakuplu Höyük, İçbatı Anadolu'da Uşak ilinin güneydoğusunda yer alan Karahallı ilçesinde ki Karayakuplu köyünde bulunmaktadır². Bu köy Uşak ilinin 30 km güneyinde, Karahallı ilçesinin 18 km kuzeyinde yer almaktadır (fig. 2). Köyün doğusunda Alfaklar köyü, batısında Ulubey ilçesi Avgan Kasabası bulunur. Güneyinde Kırkyaren ve Kavaklı köyleri, kuzeyinde merkeze bağlı Şükranıye ve Yoncalı köyleri bulunmaktadır. Ortalama yüksekliği ise 900 metredir. Karasal iklimin hakim olduğu köyde tarım ve hayvancılık başlıca geçim kaynağıdır. Toprak bakımından diğer köylere göre daha geniş bir araziye sahiptir.

Karayakuplu'nun kuzeyi ve doğusu düz alanlardan oluşmaktadır. Büyük Menderes Nehrinin ana kollarından olan Banaz Çayı yerleşmenin güneyinden geçmektedir. Murat Dağının güney yamaçlarından kaynağını alan Banaz Çayı Banaz Ovasını kuzeydoğu-güneybatı yönünde kat ederek Sivaslı ilçesi topraklarını geçtikten sonra Alfaklar köyünün doğusundan Karahallı topraklarına girer. Buradan bir dirsek oluşturarak Burgaz Deresini de içine alarak batıya doğru yönelmektedir³. Banaz Çayı Karayakuplu çevresinde derin vadiler oluşturmaktadır. Banaz Çayı ve kollarının açtığı bu vadiler kalkerli arazinin aşınması sonucu meydana gelmiştir. Banaz Çayı'nın yatağını aşındırması sonucu derinleşen bu vadiler yüzeyden yaklaşık olarak 200 metre daha alçakta yer almaktadır.

Karayakuplu'nun 25 km güneydoğusunda Çivril Ovası bulunmaktadır ve Beycesultan yerleşimine yakın bir noktadadır. Karayakuplu Kulaksızlar'a 150 km, Kanlıtaş'a 150 km, Kuruçay'a 105 km, Hacılar'a 110 km, Göller Yöresine 100 km mesafededir. Bulunduğu konum sebebiyle Batı Anadolu kıyıları ile Orta Anadolu arasında yer almaktadır.

Araştırma Tarihçesi

Mermer kap üretiminin Doğu Anadolu'da Neolitik Çağ öncesine kadar uzandığı Körtiktepe, Hallan Çemi gibi kazı bulgularıyla ortaya konulmuştur⁴. Diyarbakır Körtiktepe'de Akeramik Neolitik Döneme ait taş kaplar bulunmuştur. Bu kaplar yalın ve bezemeli gruplar oluşturmaktadır. Ayrıca çok sayıda taş boncuk bulunmuş olup bunlardan bazıları mermerden yapılmıştır. Yerleşmede ayrıca mermerden yapılmış baltalar, aletler ve ağırlıklar ortaya çıkarılmıştır⁵. Taş ve mermer kaplar erken

2 Darkot – Tuncel 1978, 132; Özav – Kaya 2008, 2.

3 Yalçınlar 1955, 78.

4 Rosenberg 1993, 127-128; Özkaya – San 2003, 425; Özdoğan – Başgelen 2007, 1; Duru 2008, 90-92.

5 Özkaya v.d. 2017, 1-22.

dönemlerden beridir bilinmektedir. Taştan ve mermerden yapılmış kap kullanımı Neolitik kültürlerde oldukça yaygındır. Orta Anadolu'daki Çatalhöyük'te mermer figürinlerin yanı sıra taştan yapılmış ince işçilikli kaplar da ortaya çıkarılmıştır⁶. Buradaki kazılarda zengin ölü hediyeleri bulunan bir mezarda kaliteli bir mermer asa başı ve mermer figürin de ortaya çıkarılmıştır⁷. Yine aynı şekilde mermer kap üretimi Batı Anadolu'da Neolitik Çağ'a kadar gitmektedir⁸. Neolitik Çağ'dan itibaren mermer kap kullanımı artmaktadır ve Batı Anadolu'daki pek çok merkezde çeşitli mermer kaplar tespit edilmiştir.

Mermer kapların haricinde mermerden yapılmış çeşitli objelerde yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılmıştır. Eskişehir Kanlıtaş Höyüğü MÖ 6000 sonu İlk Kalkolitik Çağ'dan başlayarak Kalkolitik ve İTÇ sonuna kadar yerleşim görmüş önemli bir yerleşimdir. Bu yerleşimde yapılan kazılarda mermerden yapılmış halka bilezikler bulunmuştur. Bunların yerel olarak burada üretilmiş oldukları düşünülmektedir. Yine işlenme aşamasındaki disk halinde bir düzineden fazla mermer buluntu ele geçmiştir. Bu mermer buluntular ile beraber bulunan yassı cilalı taş bir balta ile çeşitli keskiner ve vurgaçlar, ayrıca çeşitli ebatlarda öğütme taşları burasının olasılıkla bir mermer bilezik işliği olduğunu ortaya koymuştur. Buluntular Kanlıtaş Höyük'ün Kalkolitik Çağ'da mermer bilezik işlemede özelleşen bir merkez olduğunu ve Anadolu'da aletleri ile ortaya çıkarılan en eski mermer bilezik atölyesinin Kanlıtaş'ta olduğunu göstermektedir⁹. Kanlıtaş'ta otuzdan fazla sayıda mermer bilezik üzerinde yapılan çalışmalarda bunların büyük çoğunluğunun beyaz mermerden yapıldığı ve tamamlanmamış olduğu anlaşılmıştır. Mermer bilezik yapımında kullanılan aletlerde yerleşimde bulunmuştur. Anadolu'da Neolitik Çağ'a ait Yumuktepe, Köşk Höyük, Akarçay Tepe yerleşmelerinde çeşitli bilezikler bulunmuştur. Cafer Höyük'te MÖ 7. Bin yerleşiminde tamamlanmış mermer bilezikler çıkarılmıştır. Neolitik Çağ'da mermer bilezik yapılan merkezlerde bu gelenek yaygındır¹⁰. Batı Anadolu kıyılarındaki Ulucak Höyük'te Erken Kalkolitik Dönem III. Tabakada (MÖ 5600-5400) çok sayıda mermer bilezik parçası ortaya çıkarılmıştır¹¹.

Orman Fidanlığı'nda da Kanlıtaş Höyük'te olduğu gibi mermer bilezikler, bazalt havaneleri ve taş aletler bulunmuştur. Orman Fidanlığı ve Kanlıtaş mermer bilezikleri benzemektedir¹². Batı Anadolu'daki merkezlerde mermerden kapların yanı sıra mermer idoller ve mermer objeler ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan en çok bilinenleri Kusura tipi mermer idollerdir¹³. Mermer idoller Batı Anadolu'da yoğun olarak karşımıza çıktığı gibi Kikladlar'da da çok sayıda mermer idol ve mermer kap

6 Mellaart 1967, 196.

7 Hodder – Kutlu 2017, 495-500

8 Takaoğlu 2002, 72.

9 Türkcan 2015, 197-224.

10 Baysal v.d. 2015, 235-255.

11 Çevik – Vuruşkan 2015, 587.

12 Efe 2001, 136, fig. 4-7, plate 2-3.

13 Alp 1965, 3-14.

bulunmaktadır¹⁴.

Kikladlar ile Batı Anadolu arasındaki ilişkiler Neolitik Çağ'a, MÖ 7000'li yıllara kadar gitmektedir. Bu ilişkiler Kalkolitik ve İTÇ de devam etmiştir. Melos Adası kökenli obsidyenler Batı Anadolu'daki Limantepe, Troia gibi İTÇ merkezlerinde ele geçmiştir. Melos Adası obsidyenlerinin yanı sıra Kiklad kökenli idol ve mermer kaplar Batı Anadolu'da İTÇ de bulunmuştur. Yine Kiklad kökenli mermer kaplar Iasos mezarlarında tespit edilmiş ve Kiklad tipi figürinler Milet'te ortaya çıkarılmıştır. Kiklad adalarında çok sayıda merkezde mermer objeler bulunmuş olsa da Kikladlar'da bunların üretildiği bir atölye tespit edilememiştir¹⁵. Limantepe'de İTÇ II katlarında mermerden yapılmış sap delikli balta bulunmuştur¹⁶. Yine İTÇ II tabakalarında taştan bir sos kabı parçası bulunmuştur. Bu tür mermer kap örnekleri bilindiği gibi Kiklad Adaları'nda yaygın bir şekilde üretilmektedir¹⁷. Manisa Akhisar yakınlarındaki Ballıca civarında Erken Kiklad II dönemine ait ve ithal edilmiş olan mermerden çıkıntı tutamaklı kaplar bulunmuştur¹⁸. Bu tip buluntular Limantepe ve İzmir bölgesinin Kiklad Adaları ile ilişkilerini ortaya koymaktadır¹⁹. Ulucak Höyük İTÇ II tabakada mermer idol ortaya çıkarılmıştır²⁰. Seyitömer Höyükte İTÇ mermer idoller çıkarılmıştır²¹. Çine Tepecik kazılarında mermer kap ve figürinler, IV kültür tabakasına ait L/11 açmasında, Kalkolitik Çağ'ın seramik geleneğinden iyi bilinen örnekler, mermer kap ve çakmaktaşı dilgiler tespit edilmiştir²². Görüldüğü üzere Batı Anadolu'daki pek çok merkezde Neolitik Çağ'dan itibaren Kalkolitik Çağ ve İTÇ sonuna kadar mermerden yapılmış çeşitli kap, bilezik, idol ve çeşitli objeler ortaya çıkarılmış olup gittikçe bunlara yenileri eklenmektedir.

Karayakuplu köyünün 2 km kadar güneybatısında ve Banaz Çayı kıyısındaki vadi içerisinde Pepouza/Pepuza kenti yer almaktadır²³ (fig. 3). Peter Lampe başkanlığındaki bir ekip Karayakuplu köyünde bulunan Pepouza kentinde ve çevresinde araştırmalar

14 Preziosi 1981, 5-33; Preziosi 1994, 1-82; Gentle 1996, 5-172.

15 Takaoğlu 2011, 158-162.

16 Erkanal v.d. 2017, 443, res. 7.

17 Erkanal – Günel 1995, 313.

18 Takaoğlu 2004, 65.

19 Şahoğlu 2004, 103.

20 Çevik v.d. 2017, 366.

21 Bilgen 2015, 272, res. 5.

22 Günel 2017, 239-243.

23 Lampe 2003, 1-3; Lampe 2004, 112; Sevin 2013, 206; Lampe 2017, 106. Burası Hristiyanlık açısından önemli olan kentlerden birisidir. Pepouza MS 165-550 yılları arasında Montanizm hareketinin merkezi olmuştur. Montanizm Frigya'da MS 165 yılında ortaya çıkmış ve ilk dönem hristiyanları tarafından kurulmuş olan bir mezheptir. Daha sonra Kuzey Afrika, İstanbul ve Roma'ya kadar yayılmıştır. Bu mezhebi kuran Montanus'tan sonra Maximilla ile Priscilia isimli iki kadın kahin tarafından devam ettirilmiştir. Bu mezhep kadın erkek eşitliğine önem vermiştir. Kadınlarda rahip ve piskopos olarak görevlendirilmiştir. Hazreti İsa'nın tekrar bu kentte dirileceğine inanılmış ve Pepouza kenti kutsal sayılmıştır. Montanistler için Pepouza ve yakınındaki Tymion "Yeni Kudüs" olarak kabul edilmiştir. MS 550 yılında kent Romalılar tarafından yıkılmıştır.

gerçekleştirmiştir. Bu araştırmalar Banaz ayı kıyısında yzey araştırmaları şeklinde olup bazı bglelerde de sondaj şeklinde sdrdrmlmřtird²⁴.

Başkanlığımız altındaki bir ekiple Karahall ilçesinde 2017 ve 2018 yıllarında yzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalar sırasında, Karayakuplu'da bulunan bazı mermer kap parçaları ve kap taslakları burada bir atölye olabileceği fikrini ortaya çıkarmıştır.

Bölgedeki Mermer Yatakları

Yüksek sıcaklık ve yüksek basınç altında başkalaşıma (metamorfizma) uğramış kalkerlere mermer denir. Endüstriyel manada ise kolayca cilalanan ve kolayca parlayan taşlara mermer denilmektedir. Özellikle endüstriyel anlamda mermerin yerine doğal taş terimi de kullanılmaktadır²⁵.

“Mermerleri iki büyük kategoriye ayırmak mümkündür. Birincisi gerçek mermerler, diğeri ise mermere benzeyen kayalardır. Gerçek mermerler, metamorfizma sonucunda kalker ve dolomitik kalkerlerin yeniden kristalleşmesi sonucu oluşurlar. Kalsit oranı %95'e kadar çıkabilir. Renkleri genellikle beyaz ve grimsidir. Bunlara beyaz mermer denir. Bazı mermerlerin bileşiminde az da olsa silis, silikat, feldspat, demir oksit, mangan oksit, mika ve organik maddeler gibi yabancı elemanlar bulunur. Bunlar mermerin beyaz olma özelliğini kaybettirir. Özellikle metal oksitlerin etkileşimiyle mermer sarı, pembe, kırmızı, mavimsi, esmerimsi ve siyah renkler kazanır”²⁶.

Ocaktan taş veya mermeri çıkarmak için erken dönemlerden itibaren taş, boynuz, kemik gibi basit delici aletler kullanmıştır. Daha sonraları çeşitli aletler kullanılarak (murç, çekiç, kazma gibi) oluk-kanal açma yöntemi ile veya kamalarla delik açma ve çatlatma yöntemi ile taş veya mermer çıkarılmıştır. İlerleyen safhalarda ise testere ve tellerle taş kesme yöntemi gelişmiştir. Bu tip yöntemlerle mermer ocaktan kesilip çıkarılmaktadır²⁷.

Türkiye mermerlerinin büyük bir kısmı genel metamorfizma sonucu maden tuzları ve sularının karışmasıyla oluşmuşlardır. Bu nedenle mermerler çok değişik renklerde ve pek çok bölgede görülmektedir. Batı Anadolu'da Menderes Masifi, Trakya, İç Anadolu ve Doğu Anadolu'da önemli mermer alanları yer almaktadır. Mermer bakımından en zengin illerimiz Batı Anadolu bölgesinde bulunan Balıkesir, Denizli ve Afyonkarahisar'dır. Ülkemiz mermer rezervi açısından dünyanın en önemli ülkeleri arasındadır²⁸. Türkiye değişik jeolojik kuşakların farklı kayalar içermesi sebebiyle zengin doğal taş rezervlerine sahip bir ülkedir. Ayrıca mermer ve doğal taşlarının renk ve desen çeşitliliği açısından da oldukça zengindir.

24 Tabbernee 2003, 87-93; Lampe 2004, 109-118; Lampe 2006, 385-388; Tabbernee – Lampe 2008, 85-116; Lampe 2017, 112-114.

25 DPT 2001, 9; Doğanay 2002, 272; Çetin 2003, 244.

26 Doğanay 2002, 273.

27 Erguvanlı 1984, 5-8.

28 Soykan – Mutluer 1995, 49-50.

Türkiye'de mermer yatakları genellikle paleozoik yaşlı masiflerin bulunduğu alanlarda yer alır. Batı Anadolu'da Menderes Masifi, Istranca Masifi, Menteşe Masifi, Kazdağ Masifi, İç Anadolu'da Kırşehir Masifi, Ilgaz kristalin masifi ve Doğu Anadolu'da Bitlis Masifi bu alanlardan en belirgin olanlarıdır²⁹.

Uşak ilinde Karahallı, Ulubey ve Sivashlı ilçelerinde mermerler yaygın olarak bulunmaktadır. Rezerv olarak ise Sivashlı bölgesi zengindir. Sivashlı bölgesi mermerleri Afyonkarahisar bölgesi mermerleriyle benzer özelliklerdedir. Sivashlı'da bulunan, Eldeniz, Boduşdamı ve Kavacık bölgelerinde mermer üretimi gerçekleştirilmektedir. Eldeniz bölgesi mermerleri beyaz renklidir. Boduşdamı mermerleri ise beyaz, gri beyaz, yeşil, yeşil beyaz renklidir. Kavacık mermerleri yeşil ve beyaz renklidir. Kavacık kalkıştı ve mermerleri Kavacık ve Avgan bölgelerinde yaygındır³⁰.

Uşak ilinde paleozoik arazilerde mermer içinde karstik şekiller gelişmiştir. Karahallı civarındaki kalkerli arazide de karstik şekiller bulunmaktadır³¹. Bu karstlaşmanın oluşabilmesi için öncelikle arazinin kalker, kaya tuzu, jips, tebeşir, dolomit ve mermer gibi çözünebilir kayaçlardan ibaret olması gerekmektedir. Uşak ili arazisinde ve Karahallı ilçesinde çeşitli zamanlara ait mermer, kalker gibi karstik gelişim için uygun çözünebilir kayaçlar vardır³². "Musadağ mermerleri" olarak da nitelendirilen bu mermerler şistler üzerinde uyumluluğu tartışmalı olan beyaz renkli dolomitik mermerlerdir. Bunlar 150 metre kalınlıkta, iri kristalli, yer yer siyah bantlı olup, ara sıra zımpara ve diyasporit mercikleri içerirler. Mermerlerin permo-trias'a ait oldukları varsayılmıştır. Mermerler, Ulubey doğusunda Musadağ'ında, Banaz Çayı'nın aşındırıldığı neojen örtüsü altında ve Uşak ilinin kuzeybatısında yüzeylenmektedir³³.

Karahallı ilçesinde Duraklı ve Külköy civarında mermer yatakları mevcuttur. Külköy mermerleri yaklaşık 2 km²'lik bir yayılma alanına sahiptir. Bu mermerler beyaz, açık yeşil ve koyu yeşil olmak üzere üç renkte bulunur. Açık ve koyu yeşil renkteki mermerlere Duraklı köyünün kuzeybatısında rastlanmaktadır. Bu sahada yer alan mermerler bazı özel şirketler tarafından işletilmektedir. Ayrıca Kırkyaren köyü yakınlarında yer alan mermer ocakları da özel şirketler tarafından işletmeye açılmıştır³⁴.

Karahallı Duraklı köyündeki zengin yeşil mermer rezervi MTA tarafından tespit edilmiştir³⁵. Karahallı'nın batısında, Sivashlı'nın doğusunda, Murat Dağı'nın muhtelif kesimlerinde yer alan mermerler paleozoik yaşlı, dağlık alanların çeşitli yerlerinde gözlenen şistler paleozoik, Murat Dağı'nın yüksek kesimlerinde gözlemlenen şist, kalkıştıler ise alt triyas yaşlıdır. Bu zengin mermer varlığı nedeniyle ilçede artan mermer ocaklarının durumu göz önüne alınarak Karahallı'da organize sanayi bölgesinde

29 Ketin 1984, 13.

30 Aysal – Korkanç 2002, 1-9.

31 Yalçınlar 1955, 79.

32 Polat – Güney 2013, 442-445.

33 Ercan v.d. 1978, 98.

34 Kaya 2007, 133-135.

35 MTA, Uşak İli Maden ve Enerji Kaynakları Raporu.

mermer fabrikaları kurulmuştur. Karayakuplu'da yaptığımız araştırmalarda Banaz Çayı vadisinde mermer oluşumları görülmüştür. Banaz Çayı boyunca Cılandıras Köprüsüne kadar olan bölgede beyaz mermerler bulunmaktadır. Karayakuplu çevresindeki bu bölgede, Banaz Çayı'nın güneyinde modern mermer işletmesi çalışmaktadır.

Antik Dönem Mermer Ocakları

Anadolu mermer yatakları, mermer ve doğal taş çeşitliliği bakımından çok zengindir. Marmara ve Batı Anadolu bölgesi eskiçağda mermer yönünden önemli bir merkezdir. Antikçağda Afyonkarahisar Dokimeion (İschehisar) mermerleri kaliteli ve çeşitli olup çokça talep edilen mermerlere sahiptir. Özellikle "Afyon Şekeri" olarak tabir edilen beyaz mermer önemlidir³⁶. Ephesos, Aphrodisias, Sardes, Prokonnesos gibi merkezlerden çıkarılan mermerler antikçağda çeşitli bölgelere, İtalya'ya ve Kuzey Afrika'ya gönderilmiştir.

Batı Anadolu'da bulunan çok sayıdaki antik kentte ortaya çıkarılan mermer eserler ile resmi yapılarda ve tapınaklarda kullanılan mermer bloklar, heykeller ve diğer buntular Anadolu'nun mermer çeşitliliği ve zenginliğini göstermesi bakımından önemlidir. Batı Anadolu'nun antik kentlerini süsleyen mermerler, ocaklardan çıkarıldıktan sonra istenildiği gibi şekillendirilmekte ve ticareti yapılmaktadır. Mermerler ocaklarda kesilerek bloklar halinde işleneceği atölye veya merkeze gönderilmektedir.

Nuşin Asgari tarafından Uşak ilindeki antik mermer ocakları 1974-1976 yıllarında araştırılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda Banaz ovasının doğusundaki dağlık arazide ve Bulkaz Dağında mermer ve yarı mermerler tespit edilmiştir. Antikçağda Bulkaz Dağı çevresindeki mermer ocakları Sebaste (Selçikler) başta olmak üzere bölgenin ihtiyacını karşılamıştır. Uşak ilinin kuzeybatısında, Gediz vadisinde yer alan Selvioğlu ocakları da yoğun olarak kullanılmıştır³⁷. Bu ocaklar Uşak ilinin ihtiyacını büyük oranda karşılamıştır. Bu durum bize Uşak'ta bulunan mermer ocaklarının ilin ihtiyacını karşılayacak nitelikte olduğunun göstermesi bakımından önemlidir. Karayakuplu'da tespit ettiğimiz prehistorik dönem mermer atölyesinin de kendi ihtiyacını hemen alt kısmında bulunan Banaz Çayı vadisindeki kaynaklardan temin etmiş olması ihtimali oldukça kuvvetlidir.

Antikçağda ocaktan çıkarılan mermer, ham olarak veya yarı işlenmiş olarak ihraç edilmektedir. Taslak halinde bulunan çok sayıda lahit örneği bu durumu açıklamaktadır. Atölyelerin talebi doğrultusunda siparişler hazırlanıp sevk edilmektedir³⁸. Nuşin Asgari, antikçağda Uşak (Temenothyrai) Selvioğlu köyünden çıkarılan mermerlerin Kırtaş Mevkiindeki dere yataklarından Gediz nehrine ulaşarak Batı Anadolu kıyılarına ve Ephesos'a sevk edildiğini ifade etmektedir³⁹. Selvioğlu ocaklarında yarı işlenmiş

36 Asgari 1976, 452.

37 Asgari 1981, 37-38.

38 Asgari 1976, 455.

39 Asgari 1976, 454.

olarak bırakılmış olan girlandlı lahit teknesi bu bölge üretimi için iyi bir örnektir. Kavacık ocaklarında da yarı işlenmiş bir heykel tespit edilmiştir. Bu durum mermer ocaklarının hem blok halinde hem de yarı işlenmiş olarak mermeri sevk ettiklerini göstermesi bakımından önemlidir⁴⁰.

Nuşin Asgari tarafından Uşak ilinde dokuz ayrı bölgede mermer ocağı tespit edilmiştir. Bunlardan Sivaslı Yediahar ocakları Bulkaz Dağının batı eteğinde olup 20-25 kadar ocaktan oluşmaktadır. Bu ocakta gri-pembe ve gri-beyaz mermer çıkmaktadır. Bu ocaktan çıkan mermerler Selçukler'deki kilise yapılarında ve hemen yakında yer alan tümülüs yapısında kullanılmıştır⁴¹. Sivaslı Tepetarla ocakları, Eldeniz Küçük Taşkesti ocakları, Eldeniz Büyük Taşkesti ocakları, Eldeniz Suçıktı ocakları, Hanoğlu ocakları, Banaz Ulupınar ocakları, Banaz Kavacık ocakları ve özellikle Kavacık ocaklarında çok kaliteli süt beyazı mermer çıkmaktadır. Ayrıca Selvioğlu ocaklarında mermercilikle ilgili yazıtlar çıkmıştır. Bu ocak Uşak ilinde en çok kullanılan ocaktır ve Selvioğlu ocağından çıkarılan mermerlere Alaşehir'de (Philadelphia) rastlanılmıştır⁴².

Bulkaz Dağı mermerleri beyaz renklidir. İnce ve orta taneli olan bu mermer çok kaliteli değildir. Fakat yakında bulunan Banaz Akmonia (Ahatköy) yakınında bulunan Kavacık mermer ocakları Dokimeion kadar kaliteli mermerlere sahiptir⁴³. Bulkaz Dağı mermerleri çok çatlaklı olduğu için blok halinde ürün vermemektedir. Bu nedenle Bulkaz Dağı çevresi ve Banaz Çayı vadisinde daha çok stel ve sunaklar kullanılmıştır. Selvioğlu ocakları blok mermer üretiminde iyi olduğu için buradaki mermerler lahit yapımında tercih edilmiştir. Bulkaz Dağı mermer ocakları Roma ve Bizans döneminde etkin bir şekilde kullanılmıştır. Özellikle Eldeniz ve çevresindeki Büyük Taşkesti ocakları Sebaste kentinin mermer ihtiyacını karşılamaktadır⁴⁴.

Uşak Arkeoloji Müzesi kayıtlarında Banaz ilçesi Kaylı köyü Kocadağ mevkiinde antik dönem mermer ocakları yer almaktadır. Bu ocak günümüzde de işletilmeye çalışılmıştır⁴⁵.

Peter Lampe tarafından Karayakuplu köyündeki Pepouza kentinde yapılan araştırmalar sırasında bölgede jeofizik ölçümleri de yapılmıştır. Jeofizik ölçüm ve çalışmalar sonucunda Karayakuplu Pepouza ve 12 km. kuzeyde bulunan Tymion çevresinde mermer, kireç ve mika tabakaları tespit edilmiştir⁴⁶. Karayakuplu Höyüğe çok yakın olan Pepouza çevresinde, özellikle Banaz Çayı boyunca mermer oluşumları net bir şekilde görülebilmektedir (fig. 4). Yaptığımız araştırmalarda Banaz Çayı boyunca mermer oluşumlarının vadi boyunca geniş bir alanı kapsadığı gözlemlenmiştir.

Karayakuplu köyü sınırlarında bulunan Pepouza kenti çalışmalarında Peter Lampe

40 Asgari 1981, 36, 40.

41 Asgari 1981, 40-41.

42 Asgari 1981, 40-47.

43 Asgari 1981, 39.

44 Fıratlı 1972, 121; Asgari 1981, 39-40.

45 Uşak 2007, 82.

46 Lampe 2005, 154.

ve ekibi tarafından iki antik mermer ocağı tespit edilmiştir⁴⁷. Bu ocaklar Banaz Çayı vadisi boyunca vadiyi takip ederek gidildiğinde Cılandıras köprüsüne doğru yüzeyde belirgin olarak görülebilmektedir. Bu ocaklar kentin ihtiyacı olan mermerler için kullanılmıştır. Ayrıca Pepouza'dan Cılandıras Köprüsüne doğru Banaz Çayının iki tarafından su kanalları açılmıştır. Hem ulaşım için hem de suyolu olarak açılan bu kanalları vadi boyunca takip etmek mümkündür. Vadideki kayalıklar kesilerek yapılan bu kanallar bugün bile kullanılacak niteliktedir (fig. 5). Açılan kanalların bir kısmı mermer oluşumları üzerinden geçmektedir.

Karayakuplu çevresinde olduğu gibi Uşak ili genelinde de yer alan mermer ocakları eskiçağda aktif bir şekilde kullanılmıştır. Bölgedeki mermer zenginliği ve çeşitliliği nedeni ile Uşak ilindeki ocaklardan Batı Anadolu'daki diğer merkezlere ürün gönderilmiştir.

Karayakuplu Höyük

Karayakuplu Höyük, Karayakuplu köyünün 1 km güneydoğusunda, Uşak-Karahallı asfaltından köye giderken sol tarafta yüksek bir arazide bulunmaktadır. Yerleşme oldukça geniş bir alana yayılmaktadır. Üst kısmı 150 metre çapında bir alanı kaplamakta ve eteklerine doğru daha geniş bir alana yayılmaktadır. Yerleşmenin yüksekliği 30 m. kadardır. Yerleşme üzerinde Kalkolitik, İTÇ, Roma ve Bizans dönemi seramikleri belirlenmiştir (fig. 6).

Karayakuplu Höyüğün 2 km kadar güneyinden Banaz Çayı akmaktadır. Yerleşmenin 2 km güneybatısında Karayakuplu köyü sınırları içerisinde ve Banaz Çayı kıyısında antik Pepouza kenti yer almaktadır. Yerleşme tarım için uygun olan ve ovaya hakim bir noktada bulunmaktadır. Yerleşmenin 5 km kuzeydoğusunda Alfaklar Höyük, 10 km güneydoğusunda Akgöl Höyük, 8 km kuzeybatısında Yele Höyük ve Yoncalı Höyük yerleşmeleri bulunmaktadır. Batıda ise 8 km kadar uzaktaki Ulubey tarafında kalan Avgan Kasabasında da bazı höyükler bulunmaktadır. Bu yerleşmeler tamamıyla İTÇ buluntuları vermektedir. Alfaklar Höyük İTÇ'nin yanı sıra yoğun olarak MÖ II. Bin ve OTÇ buluntuları vermesi bakımından dikkat çekmektedir.

Karayakuplu Höyük koordinatları:

(35 S) 0717227E 4256241N Rakım: 862 m Duyarlılık: 8 m

Uşak ili ve ilçelerinde gerçekleştirmiş olduğumuz İTÇ yüzey araştırmaları sırasında 2017 ve 2018 yıllarında Karayakuplu köyünde de araştırmalar gerçekleştirilmiştir⁴⁸. 2017 yılında Karayakuplu Höyük üzerinde yaptığımız araştırmalar sırasında İTÇ seramik buluntularının yanı sıra çok sayıda ezgi taşı, çakmaktaşı yonga parçaları ve mermer kap parçaları belirlenmiştir. 2017 yılında bulunan bir tane mermer çanak parçası ile bir tane yarı işlenmiş taslak durumda mermer çanak parçası bize burada mermer kap üretimine ait bir merkez olabileceği izlenimini vermiştir. 2018 yılında

47 Lampe 2005, 155.

48 Karayakuplu köyünde gerçekleştirdiğimiz araştırmalar sırasında yardımlarını gördüğümüz köy muhtarı Sayın Erdal Türkay ve Karayakuplu halkına ilgi ve yardımları için teşekkür ederim.

yaptığımız araştırmalarda yerleşmenin üst kısmında köyün su ihtiyacını karşılamak için bir su deposu inşa edildiği görülmüştür (fig. 7). Yerleşmenin üstüne yapılan su deposunun olduğu bölgede ve çevresinde yeni bazı mermer kase parçaları, taslak durumda bazı mermer parçaları, obsidyen dilgi, çakmaktaşı alet ve yongalar, havaneleri, taş objeler ile çeşitli alet ve parçalar tespit edilmiştir. Köyde su deposu yapımı için yerleşmenin üst kısmında 4 metre kadar bir çukur açılıp bu alana su deposu inşaatı yapılmış olduğu bilgisine ulaşılmıştır. 2017 yılında yerleşme üzerinde yoğun ot örtüsü nedeniyle sadece İTÇ ve Roma dönemi seramik parçaları tespit edilmiştir. Fakat 2018 yılında su deposunun olduğu alanda iş makinasıyla yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılan hafriyat içerisinde Kalkolitik Çağ'a işaret eden bazı çanak çömlek parçalarının varlığı buradaki yerleşimin İlk Kalkolitik Çağ'a kadar gittiğinin anlaşılmasını sağlamıştır. 2018 yılında da çok sayıda mermer kap ve taslak durumunda mermer parçaların bulunması bu yerleşimin prehistorik dönemde önemli bir mermer kap atölyesi olarak değerlendirilmesi gerektiği fikrini desteklemiştir.

Tarla ve arazi sınırlarının belirlenmesi için yerleşme yüzeyinde bulunan taşlar toplanarak yığınlar oluşturulmuştur. Bunların çoğu yerleşme yüzeyinde var olan yapılara ait taşlardan oluşturulmuş olduğu düşünülmektedir. Bu yığınlarda yapmış olduğumuz araştırmalarda çok sayıda seramik, taş alet ve obje belirlenmiştir.

Yerleşmenin alt kısımlarında fazla bir buluntuya rastlanılmamıştır. Seramik, mermer ve taş buluntular daha çok yerleşmenin üst kısmında ve yamaçlarda tespit edilmiştir. Mermer kap örnekleri ise sadece yerleşmenin üst kısmında tespit edilmiştir. 2017 yılındaki araştırmalarda yerleşmenin üst kısmındaki taş yığınları içerisinde buluntular tespit edilmiştir. 2018 yılında ise yerleşmeyi çevreleyen taş yığınları içerisinde ve yerleşmenin üst kısmındaki su deposunun olduğu alanda mermer kap parçaları ve kap taslakları tespit edilmiştir.

Yerleşmenin 2 km güneyinde Banaz Çayı derin bir vadi oluşturarak akmaktadır. Bu vadinin olduğu alan ve Banaz çayının güneyinde modern bir işletme mermer çıkarılmaktadır. Yerleşmeden Banaz Çayı vadisi ve modern mermer işletmesi rahatça görülebilmektedir. Vadi tabanında antik mermer ocağı ile mermer tabakaları ve güzeydeki modern mermer işletmesinin varlığı Karayakuplu Höyüğü'nün mermer ihtiyacını hemen yakınındaki bu yataklardan karşılamış olduğunu düşündürmektedir (fig. 8).

Mermer Kaplar

Yerleşmede belirlediğimiz mermer kaplara ait 3 tane kase parçası en dikkat çeken buluntular içerisinde yer almaktadır. Bunlardan birincisi beyaz mermerden yapılmış olup basit ağızlı, yuvarlak gövdeli, düz dipli ve ince cidarlı bir kase parçasıdır (fig. 9. 12: 1). Bu kase diğerlerine göre çok incelikli yapılmış olup iç yüzey cilalanmıştır. Ayrıca alet düzeltme izleri ve raspalama izleri görülmemektedir. Ağız çapı 20 cm kadardır. Dış yüzey de pürüzsüzdür.

Diğer bir parça ise basit ağızlı, daralan gövdeli ve düz diplidir. Bu kase gri mermerden yapılmıştır. İç kısım cilalanmış olup yatay düzeltme izleri belirgin bir şekilde görülmektedir. Dış yüzey ise kireç tortular kapladığı için pürüzlüdür. Dış kısımda kabı

şekillendirme sırasında kullanılan vurma izleri görülebilmektedir. Ağız çapı 19 cm kadardır (fig. 10. 12: 2).

Üçüncü kap ise grimsi yeşil mermerden yapılmış olup yuvarlak ağızlı, silindirik gövdeli ve kalın cidarlı bir kase parçasıdır. Ağız çapı 24 cm kadardır. İç yüzey cilalanmış olup dış kısımda kireç tortular vardır. İç kısımda perdah izleri görülmektedir (fig. 11. 12: 3).

Mermer Kap Taslakları

Yaptığımız araştırmalarda mermer kap taslakları da belirlenmiştir. Net olarak belirleyebildiğimiz taslaklar çeşitli aşamalarda bırakılmış olan kaplara aittir. Bunlardan birisi yuvarlak dipli bir kaba ait parçadır (fig. 13). Gri mermerden olan bu kap taslak durumundadır. Bu kap yuvarlak dipli olup iç kısmı kısmen oyularak bırakılmıştır. Dış yüzeyde kaba şekil vermede kullanılmış olan sivri uçlu alet izleri irili ufaklı bir şekilde uygulanmış olup yüzeydeki pürüzler belirgindir. Kalın cidarlı durumu ve şekli değerlendirildiğinde küçük bir kase parçası olabilecek boyuttadır (fig. 14).

İkinci bir taslak durumundaki kap örneği mermer kap üretiminin aşamalarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir (fig. 15). Beyaz mermerden 1-2 kg kadar bir kütlelenin dış yüzeyi çeşitli aletlerle silindirik bir şekilde biçimlendirilmiştir. Dış yüzey yontularak silindirik hale getirilmiş olup düzgün bir şekil verilmiştir. Dip kısımda aynı şekilde düz bir hale getirilmiştir. Kabaca dış hatları belirlendikten sonra kabın içinin oyulmasına başlanmış fakat bitirilmeden yarım bırakılmıştır. Dış yüzey pürüzlüdür. İç kısımda oyma işlemi açıkça takip edilebilmektedir. İç kısımda kullanılan alet izleri yatay bir şekilde ince çizgiler şeklinde görülmektedir. Taslak durumundan anlaşıldığı üzere yuvarlatılmış ağızlı, silindirik gövdeli ve düz dipli bir kase yapılması düşünülmüş fakat bitirilmeden bırakılmıştır (fig. 16). Bu örnek mermer kap yapım aşamaları hakkında bilgi vermesi bakımından oldukça önemlidir. Bu haliyle yapım işine devam edilmiş olsa basit profilli derin bir kase ortaya çıkacaktır.

Diğer taslak durumunda olan parça 20 cm çapından daha geniş olup beyaz mermerdendir (fig. 17). Kabaca yuvarlak bir hale getirilmiş mermer kütlelenin dış yüzeyi pürüzlüdür. İç ve dış kısma işlem uygulanmış olan mermerin kenarları yontulmadan bırakılmıştır. Dış yüzeyde yontma izleri ve sivri uçlu alet izleri belirgindir. İç yüzey daha düzgün olup pürüzsüzdür. İç kısımda perdahlama ve raspalama izleri oldukça düzgün olup belirgin olarak görülmektedir. İç kısım kısmen cilalanmıştır. Taslaktan anlaşıldığı kadarıyla sığ bir kase veya tabak yapılması mümkündür.

Taslak parçalardan sonuncusu bir önceki örneğe benzemekle beraber dip kısmında bir oyuk bulunmasıyla farklılık göstermektedir. Bu taslak 30 cm kadar bir çapa sahiptir (fig. 18). Gri-beyaz mermerden olan bu parçanın dış kısmında yontma izleri belirgindir. Yontma işlemi tamamlanmadığı için dış kısım oldukça pürüzlüdür. İç kısım da pürüzlü olup taslak durumundaki kabın daha başlangıç aşamasında olması muhtemeldir. Bu parçada dikkati çeken nokta alt kısımda bir oyuk oluşturulmuş olmasıdır. Bu oyuk bitirilmeden bırakılmış olup taslağın kenarında kalmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla bu oyuk ayaklı kap yapmak için açılmıştır. Üçayaklı veya dört ayaklı kap örnekleriyle

karşılaştırıldığında bu düşünceyle hareket edildiği anlaşılmaktadır. Taslaktan ayaklı olan sığ bir kase veya tabak yapılmak istenildiği sonucuna varılabilir.

Sürtme Taş Aletler

Yapmış olduğumuz araştırmalarda atölyede mermer kap yapımında kullanılmış olması muhtemel aletler ile ezgi taşları, taş alet, çakmaktaşı yonga ve kesiciler ile obsidyen dilgi gibi çok sayıda ve çeşitli aletler tespit edilmiştir.

Ezgi taşları: Yerleşmenin üzerindeki taş yığınları boyunca yaptığımız araştırmalarda öğütme ve ezgi taşları tespit edilmiştir (fig. 19-22). Bunlar bazalttan yapılmış olup çok kırıklı ve küçük olan parçalar buraya alınmamıştır.

Yuvarlak/somun biçimli aletler: Bir diğer buluntu grubu yuvarlak somun şeklinde taş aletlerdir (fig. 23-25). Bunların yüzeyleri yontularak şekil verilmiş olup ağırlıkları 1 kg kadardır. Yontma izleri belirgin olup yüzeyler pürüzlüdür. Bunlardan birisi mermerden olup oldukça düzgün şekillendirilmiş ve üst kısmı hafif çukurdur. Çukur kısımda sivri uçlu aletlerle vurma izleri belirgindir (fig. 25). Bu grup aletlerin işlevleri tam olarak anlaşılamamıştır.

Yontma ve raspalama aletleri: Mermer veya taş kap yapımında kaplara şekil vermek için kullanılmış yontma, düzeltme ve raspalama aletleri de tespit edilmiştir (fig. 26-28). Bu buluntular, taştan yapılmış çekiç, yüzeyi düzeltmek için kullanılmış olan bazalt ve kireç taşı aletler, çakmaktaşı koparıcılar ve yontma aletleri, yonga ve dilgilerden oluşmaktadır. Ayrıca yerleşmede çok az sayıda obsidyen dilgi tespit edilmiştir (fig. 28). Bölgede çok az sayıdaki merkezde obsidyen bulunmaktadır. Obsidyene genellikle az sayıdaki Neolitik ve Kalkolitik Çağ yerleşmelerinde karşılaşılmaktadır⁴⁹.

Seramik Buluntular

Yerleşmede 2017 yılı araştırmasında yoğun olarak İTÇ seramiği toplanmıştır. İTÇ seramiği yerleşmenin üst kısmındaki düz alanda ve daha az oranda yamaçlarda tespit edilmiştir. 2018 yılı araştırmalarında ise yerleşmenin üzerin köyün ihtiyacı için yapılmış olan su deposunun olduğu alanda Kalkolitik Çağ seramiği toplanmıştır. Su deposunun olduğu alan 4 metre kadar kazılmış ve buraya depo inşaatı yapılmıştır. Çıkan toprak tekrar deponun etrafına yığılmış olup bu toprak yığınının olduğu alanda az sayıda Kalkolitik Çağ seramiği ile mermer kap parçaları tespit edilmiştir.

Kalkolitik Çağ seramiği: Az sayıda bulunan bu seramik Son Neolitik/İlk Kalkolitik Çağ'a ait olup kahverengi astarlı, kum, mika katkılı, ince cidarlı örneklerle temsil edilmektedir. Bazılarında kırmızı boya bezeme vardır. Form olarak basit ağızlı kaseler ve düz dipler belirlenmiştir. Ayrıca dikey kulp örnekleri de vardır (fig. 29-30). Kulpların

49 Oy 2018, 45.

benzerlerini Kuruçay 11. Kat⁵⁰, Asmainler'de⁵¹, ayrıca Kanlıtaş İlk Kalkolitik Çağ⁵² tabakalarında bulmak mümkündür. Diplerin yakın benzerleri Demircihöyük D-E mal-ları⁵³, Kanlıtaş İKÇ dipleri⁵⁴ ile benzerdir. Bant boya bezemelerin yakın benzerlerini Hacılar VI-VII⁵⁵ ve Kuruçay 12-13. Katları⁵⁶ seramiği içerisinde bulmak mümkündür.

İlk Tunç Çağı seramiği: Yerleşmede çok sayıda İTÇ seramiği tespit edilmiştir. İTÇ seramiği gri, kahverengi ve kırmızı astarlı mallardan oluşmaktadır. Çeşitli formlara ait çok sayıda malzeme tespit edilmiş olup bezemeli örneklerde bulunmaktadır (fig. 31). İTÇ seramiği bitki ve taşcık katkılıdır. İTÇ seramiği yerleşmenin güneydoğusunda bulunan Beycesultan kültürünün etkisindedir. Beycesultan mat beyaz boyalı kapları SKÇ'dan itibaren var olup Karayakuplu ile birebir benzemektedir. Beycesultan'da İTÇ 2 de siyah zemin üzerine mat beyaz boya bezemeler Karayakuplu'da kırmızı zemin üzerine aynı şekilde yapılmıştır. Beycesultan SKÇ ve İTÇ katlarında bulunan boya, yiv ve çizi bezemeleri Karayakuplu'da bulmak mümkündür⁵⁷.

Karşılaştırma

Kulaksızlar atölyesi, Manisa'ya bağlı Akhisar İlçesi'nin 16 km güneydoğusunda yer alan Kulaksızlar köyünün yaklaşık 1 km güney batısında yer almaktadır. Burası, Kalkolitik Çağ'da, taş ve mermer kaplar ile Kilya tipi figürinler başta olmak üzere çeşitli tipteki figürinlerin ve idollerin yapıldığı bir atölyedir⁵⁸. Gerek mermer ve taş kap-ların, gerekse figürinlerin taslak aşamasından ürün haline kadar olan tüm aşamaları Kulaksızlar'da tespit edilmiştir⁵⁹. Bu nedenle Karayakuplu ile karşılaştırma yapılacak başlıca merkez Kulaksızlar atölyesidir.

1994 yılında Rafet Dinç başkanlığındaki bir ekip tarafından Kulaksızlar'da yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Yüzeyden 392 adet parça toplanmıştır. Malzemenin büyük çoğunluğu mermerden idol çekirdeği, yongalar, idol taslağı, mermer kap taslak-ları, ponzataşı aletler, ezgi taşları, çakmaktaşı aletler ve çanak çömlekten oluşmaktadır.

50 Duru 1994, fig. 77.

51 Efe 1990, 50, fig. 4, 20-21.

52 Şahin 2014, 146, fig. 34.

53 Seeher 1987, fig. 9, 16.

54 Şahin 2014, 140, fig. 28.

55 Mellaart 1970, fig. 107, 249, 271.

56 Duru 1994, fig. 39, 39.

57 Lloyd – Mellaart 1962, 82, Late Chalcolithic 1-2, fig. P. 5, 34-38; İTÇ 2 erken evresi, 142, fig. P. 22/15; İTÇ 2 Level XIV, fig. P. 41/5.

58 Kilya tipi figürinler ilk buluntu yerlerinden biri olan Çanakkale Boğazi kıyısındaki Kilya Koyu'ndan adını almaktadır. Boyları genellikle 20 cm. den kısa olan bu heykelcikler mermerden yapılmışlardır. Yassı bir gövde üzerinde penguen kanadına benzer kollara sahiptirler. Kilya figürinlerinin Son Kalkolitik Çağ'dan başlayarak İlk Tunç Çağı başlarına kadar üretildiği bilinmektedir. Bu tip figürin-ler Kulaksızlar'da tam veya taslak halde çok sayıda bulunmuştur. Şimdilik Kilya tipi figürinlerin üretiminin yapıldığı ispatlanmış olan tek merkez Kulaksızlar'dır. Fakat Batı Anadolu'daki pek çok merkezde bu tip figürinler çıkarılmıştır.

59 Takaoğlu 2005, 9-20; Akdeniz 2010, 66-70.

Prehistorik insanın idol yapmak üzere kullandığı çeşitli tipteki ponzataşı aletlerden de 35 tane bulunmuştur. Aletler atölyede mermer idol ve kap yapmada kullanılmış ilginç buluntulardır. Az sayıda da olsa koparıcı, raspalama ve cilalama aletleri olabilecek taş aletler elde edilmiştir. Atölyeden mermer idol taslaklarıyla birlikte mermer kap parçaları da bulunmuştur. Yüzeyden idol taslakları ile birlikte mermer kap parçalarının da bulunmuş olması bu atölyede mermer idol yapımı yanında mermer kapların da yapıldığını göstermektedir. Ayrıca yüzeyden sileks yongalar, kesiciler ve kullanım görmüş granit veya bazalttan öğütücü parçaları toplanmıştır. Atölyedeki mermer parçalara oranla çok az sayıda da olsa Son Neolitik Çağ ve Kalkolitik Çağ'a ait çanak çömlek parçaları belirlenmiştir⁶⁰.

Rafet Dinç'in yaptığı yüzey araştırmalarında mermer çekirdekler, mermer idol taslakları, çok sayıda idol parçası, destek ve ayaklar, mermer kap ve taslaklar tespit edilmiştir. Çoğunluğunu tam olarak bitirilmemiş mermer kap taslaklarının oluşturduğu 36 tane parça bulunmuştur. Bu parçalar kendi içinde üç ayrı kap formuna ayrılmaktadır. Bunlar, düz ağız kenarlı yayvan gövdeli kaseler, derin silindirik gövdeli ve sivri dipli kaplar ile keskin silindirik gövdeli kaplardır⁶¹. Sivri dipli kaplar Karayakuplu'da şimdilik bulunmamaktadır ve Karayakuplu'daki kap formları Kulaksızlar'dan farklıdır. Aynı şekilde Karayakuplu'daki mermer kaplarda fazla çeşitlilik görülmez.

Mermer kaselerin çoğu tam olarak bitirilmemiş olup dış yüzeyleri ince sivri uçlu aletin bıraktığı nokta izi kümeleriyle kaplıdır. İç yüzeylerinde gövdeye paralel alet izleri görülmektedir. Kulaksızlar'da yeşil renkli mermerden yapılmış olan oldukça kalın cidarlı büyük bir kaba ait parça düzgün cilalanmış yüzeylidir. Bu parça yüzey malzemesi arasında yeşil mermerden yapılmış tek örnektir. Bu nedenle parça ithal bir kaba ait olabilir⁶². Karayakuplu'da da yeşil mermerden bir parça vardır. Diğerleri gri ve beyaz mermerdendir. Yeşil mermer Karayakuplu köyü yakınlarındaki Duraklı köyünde çıkmaktadır. Gri ve beyaz mermer Karayakuplu'nun güneyinde bulunmaktadır. Karayakuplu'da da tam bitirilmemiş kaseler bulunmaktadır. Bazısında raspalama ve alet izleri görülmektedir. Kulaksızlar'da bitirilmiş mermer kase ise sadece bir tanedir. Fakat Karayakuplu'da üç tane olup daha çoktur.

Kulaksızlar'da tabana doğru daralan bir görünüme sahip olan konik kaplar, atölyenin üzerinde yoğunlaştığı, ana formlardan biridir ve yüzey buluntularının yaklaşık % 25'ini oluşturur. Konik kaplar birbirine karşıt dikine iki tutamağa sahiptir ve bu tutamaklar ortaya yakın yerlerinden asılmak için yatay olarak delinmiştir⁶³. Kase taslaklarının çoğunun ağız çapları 6 cm ve 40 cm arasında değişmektedir. Sivri dipli kaselerin şu ana kadar Batı Anadolu'da herhangi bir yerleşimde bulunmaması bunların ne amaçla kullanıldığını anlamamızı güçleştirir. Fakat bunların biçimsel açıdan sivri dipli olması ve dönemin çanakları ile biçimsel açıdan bağlantı kurulamaması

60 Dinç 1996, 12.

61 Dinç 1996, 13-21; Dinç 1997, 257-263.

62 Dinç 1996, 20-21.

63 Takaoğlu 2001, 158-159.

bu mermer kapların en azından günlük kullanım amaçlı olamayacaklarını göstermektedir⁶⁴. Karayakuplu mermer kaselerin çapları da 19-25 cm arasındadır. Taslakların çapları ise 30 cm kadardır.

Kulaksızlar atölyesinde mermer işlemede topuz, çekiç, yontma aletleri, sivri uçlu aletler, ponza taşı raspalama aletleri, perdahlama aletleri kullanılmıştır⁶⁵. Aynı şekilde Karayakuplu'da da topuz, taş ve çakmaktaşı yontma aletleri, ponzataşı raspalama aletleri kullanılmıştır.

Kulaksızlar mermer atölyesinde mermer buluntuya göre çanak çömlek oldukça azdır. Atölye yüzey malzemesi arasında çanak çömleğin mermer parçalara oranı % 10' u geçmez. Kulaksızlar çanak çömleğinin çağdaş merkezlerle yapılan karşılaştırmaları sonucu yüzeyden bulunan parçaların kaba bir tasnifle Son Neolitik'ten Tunç Çağı'na kadar uzandığı anlaşılmaktadır⁶⁶. Karayakuplu seramikleri İlk Kalkolitik Çağ'dan İTÇ sonlarına kadar bir zamanı kapsamaktadır.

Kulaksızlar'da Engin Akdeniz tarafından 2007 ve 2008 yıllarında yapılan araştırmalarda Neolitik Çağ'ın sonu, Kalkolitik Çağ ve sonrasına ait seramikler tespit edilmiştir. Fakat Neolitik Çağ ve Kalkolitik Çağ'a ait üç parça haricinde çoğunluğu Son Tunç Çağ'a ait seramikler tespit edilmiştir⁶⁷. Dinç ve Takaoğlu'da yüzey araştırmalarında çok az seramik parça bulmuşlardır. Burada taş ve mermer buluntular yoğunluktadır. Karayakuplu'da ise tam tersi bir durum söz konusudur. Taş ve mermer buluntular sayı olarak seramiklerden azdır. 2017 yılında İTÇ I-II-III ağırlıklı seramikler belirlenmiştir. 2018 yılında ise yerleşmenin üst kısmına su deposu yapıldığı için Kalkolitik Çağ'a ait az sayıda seramik tespit edilmiştir. Yerleşmenin üzerinin bitki örtüsüyle kaplı olması buluntuların tespitini zorlaştırmaktadır. Fakat dar bir alanda bu kadar çok buluntunun tespiti toprak altında yoğun bir buluntu varlığı olduğu fikrini vermektedir. Karayakuplu'da mermer, taş, obsidyen ve seramik buluntular yerleşmenin üst kısmındaki düz alanda tespit edilmiştir. Yamaçlara doğru ise seramikler azalmaktadır. Kulaksızlar'da Son Neolitik Çağ ve İlk Kalkolitik Çağ'a kadar giden seramik buluntular Karayakuplu'da şimdilik en erken İlk Kalkolitik Çağ'a kadar gitmektedir.

Kulaksızlar'ın yaklaşık 5 km kuzeydoğunda Harmandalı mermer ocağı bulunmaktadır. Harmandalı Dağı mermer yatakları hem Thyateira (Akhisar) antik kentinin mermer ihtiyacını karşılayan önemli bir bölgedir hem de Kulaksızlar mermer atölyesinin ihtiyacı da buradan karşılanmaktadır. Prehistorik çağlarda, Kulaksızlar atölyesinin bulunduğu alan hammadde kaynağına yakın olan bir bölgededir ve atölyesinin ihtiyacı olan mermerler Harmandalı ocağından temin edilmiş olmalıdır⁶⁸. Karayakuplu'da ise hammadde kaynakları hemen güneyindeki Banaz Çayı kıyısındadır ve yerleşmenin

64 Takaoğlu 2001, 159.

65 Dinç 1996, 24-25.

66 Dinç 1996, 21-24.

67 Akdeniz 2010, 70.

68 TAY/Kulaksızlar; Dinç 1996, 25; Dinç 1997, 265.

yakın çevresi hammadde bakımından zengindir.

Kulaksızlar'da mermer çekirdekler, mermer figürin ve idol taslakları, mermer kap taslakları, taş kap taslakları, üretim atıkları, hatalı üretimler ile bunların üretiminde kullanılan aletlerin saptanmış olması Kulaksızlar'ın bir "atölye" olarak adlandırılmasını sağlamıştır. Kulaksızlar'ın özellikle Kalkolitik Çağ'da, Kilya figürinleri de dahil olmak üzere çeşitli mermer ve taş ürünler üretip, bulunduğu coğrafi konumun da avantajlarını kullanarak bu eserleri pazarlayan önemli bir atölye olduğu anlaşılmaktadır. Kulaksızlar atölye olarak kullanılmış olsa da yerleşim yeri yapılan araştırmalarda tespit edilememiştir⁶⁹. Fakat Karayakuplu Höyük hem yerleşim alanı hem de atölye olarak kullanılmıştır. Atölye yerleşmenin üst kısmındadır. Bu bakımdan Kulaksızlar'dan ayrılmaktadır. Karayakuplu'da mermer kap üretiminin yanı sıra tarımsal üretimin varlığına işaret eden öğütme ve ezgi taşları da tespit edilmiştir.

Karayakuplu Höyük'te mermer kaplar ve kap taslakları, çeşitli üretim aletleri tespit edildiği için bir atölye olarak değerlendirilmelidir. Karayakuplu'da Kulaksızlar kadar yoğun olmasa da mermer kap parçaları ve taslaklar ile mermeri şekillendirmede kullanılan çeşitli taş ve çakmaktaşı aletlerin belirlenmesi burasının bir atölye olduğunu ispatlamaktadır. Kulaksızlar uzun zamandır bilinen bir yerdir ve buradaki buluntular dünyanın çeşitli bölgelerine dağılmış durumdadır. Karayakuplu'da ise arazi yoğun ot örtüsü altında olduğu için fazla tahribata uğramamıştır. Nitekim su deposu kazılırken çıkan toprak deponun etrafına tekrar kapatılmış, bu nedenle deponun etrafındaki çok az bir kısımda çok sayıda buluntu tespit edilmiştir. Kulaksızlar fazla tahribata uğradığı için buluntu fazladır. Karayakuplu'da buluntu Kulaksızlar'a göre daha azdır. Ayrıca Karayakuplu'da şimdilik hiçbir figürin tespit edilmemiştir.

Karayakuplu'da mermer ve taş buluntular yüzeyde İTÇ ve az sayıda Kalkolitik Çağ buluntusuyla birlikte tespit edilmiştir. Yoğunluk ise İTÇ'de dir. Uşak'ta Neolitik ve Kalkolitik Çağ seramiği tespit edilen merkezler bulunmaktadır. Uşak merkezde yer alan Altıntaş Höyük'te Son Neolitik Çağ, İlk Kalkolitik Çağ ve İTÇ'da yerleşilmiş olup yerleşimde çok sayıda çakmaktaşı yonga ve alet tespit edilmiştir fakat mermer kaplara ilişkin bir buluntu mevcut değildir⁷⁰.

Konik rhyton benzeri kaplar Kulaksızlar yakınlarındaki Akselendi Höyüğü'nde; kuzeybatı Anadolu'da Kumtepe, Beşik-Sivritepe ve Demircihöyük; Ege Denizi'nde Samos Adası'ndaki Tıgani yerleşiminde, Keos Adası'nda Kephala ve Naksos Adası'nda bulunmuştur. Mermer kapların mezarlara ölü hediyesi olarak konulması Anadolu ve Ege dünyasında yaygın bir gelenektir. Bu açıdan Kulaksızlar zanaatkarlarının günlük kullanım dışı sembolik öneme sahip olan nesnelerin üretimi üzerinde yoğunlaştığı ileri sürülebilir. Benzer konik kap formunun seramik örneklerinin Anadolu arkeolojisinde var olmayışı ve sivri dipli kapların günlük kullanım için uygun olmayışı Kulaksızlar'da üretilen mermer konik rhytonların sembolik kullanım amacı ile üretildiğini doğrular⁷¹.

69 Akdeniz 2010, 73-75.

70 Oy 2017c, 337-358; Oy 2018, 45.

71 Takaoğlu 2011, 159.

Karayakuplu'da rhyton benzeri kaplar yoktur. Bu nedenle Kulaksızlar ve Batı Anadolu kıyıları ile bağlantı tespit edilememiştir. Karayakuplu atölyesinin İçbatı Anadolu ile Orta Anadolu arasında bulunması nedeniyle bu bölgelerle ilişkilendirmek gerekecektir. Karayakuplu'dan daha iç bölgelerde başka bir atölye henüz tespit edilememiştir. Kulaksızlar'da sembolik kullanımla ilişkilendirilen kapların aksine Karayakuplu atölyesindeki kaplar günlük kullanıma uygun özelliklere sahiptir.

Uzmanlaşmış zanaatçıların Kulaksızlar'da ortaya koyduğu mermer işlemeciliği, Tunç Çağı öncesi Batı Anadolu'sunda görülen en önemli teknolojik ve sosyo-ekonomik gelişmelerden biridir⁷². Aynı şekilde Karayakuplu'da tarım ve hayvancılığın yanı sıra mermer kap üretiminde ustalaşmış bir toplumun var olması da önemlidir.

Atölye olarak sadece Kulaksızlar ile karşılaştırma durumunda kalınsa da Batı Anadolu'da Neolitik Çağ'dan itibaren mermer kaplar çeşitli merkezlerde ortaya çıkarılmıştır. Hacılar'daki Akeramik yerleşmede iki tane mermer kap parçası bulunmuştur. Bu kaplar Hacılar'da MÖ 7000'li yıllarda mermer kap kullanıldığını bildirmektedir ve bunlar muhtemelen ithal edilmiş olmalıdır. Hacılar VI -II arasında mermer kaplar bulunmuştur. Hacılar I de mermer kap kullanımı yoktur fakat Hacılar VI en zengin beyaz mermer kaplara sahiptir. Ayrıca Hacılar'da kaideli, tutamaklı ve ayaklı tüm mermer kaplar da vardır⁷³. Höyücek Neolitik yerleşiminde Tapınak Döneminin 3-5 yapı katlarında mermer kaplar ve mermer kepeçler ele geçirilmiştir. Form olarak tabak ve çanak örnekleri yer almaktadır. Çanaklardan birisi dört dikey tutamaklı ip deliklidir. Bazısı üçayaklı olup bazısı yüksek diplidir. Hacılar ve Höyücek'te yaygın kullanılmış olan mermer kaplar yakınındaki diğer yerleşmelerde fazla ilgi görmemiştir. Kuruçay'da mermer kaplara Neolitik ve İlk Kalkolitik Çağ (İKÇ) tabakalarında küçük parçalar halinde rastlanmış ve beyaz mermerden üç kırık kap parçası belirlenmiştir⁷⁴. Höyücek mermer kapları ile Hacılar VI örnekleri benzemektedir. Hacılar VI'nın zengin mermer kapları Höyücek Tapınak Dönemi kaplarından daha geç bir döneme tarihlenmektedir⁷⁵. Bademağacı EN I/ 9. Katta mermer kase parçası bulunmuş olup çömlekçiliğin en erken dönemlerinden itibaren kap yapımında mermerin de kullanıldığı anlaşılmıştır. Bademağacı Erken Neolitik (EN) I/9. kat ve EN II mermer kapları ince cidarlı ve çok düzgündür. Höyücek Tapınak Dönemi kaplarının bir kısmı beyaz mermerdendir. Yüzeyleri cilalı olup bazıları dört tutamaklı ve ayaklıdır. Hacılar'da tutamaklı örnekler mevcut olup bazısı yüksek üçayaklıdır⁷⁶. Göller Yöresinde en zengin mermer kap buluntuları Höyücek Tapınak Dönemi ile Hacılar IX-VI katları vermektedir. Göller Yöresindeki bu merkezlerin Neolitik ve İKÇ mermer kaplarındaki tutamaklar, kaideler ve ayaklar dikkate alındığında Karayakuplu mermer kaplarından farklı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Troia bölgesindeki Gülpınar'da bulunan mermer kaba ait ağız parçasının benzerleri

72 Takaoğlu 2011, 162.

73 Mellaart 1970, 149-168, 439-441.

74 Duru 1994, 69-70.

75 Duru – Umurtak 2005, 127-129.

76 Duru 2008, 90-92.

Kumtepe 1A'da R1 mezarında ve Saliagos ve Tıgani'de vardır. Gülpınar'daki bu mermer kap parçaları Son Neolitik Çağ'a tarihlenmektedir⁷⁷. Kumtepe 1A'da R1 mezarı içerisine mezar hediyesi olarak konulmuş bir adet mermer kupa bulunmuştur. Açıkbaşlı bu kabın dip kısmı düzdür. Bu kap krem beyazı olup Kumtepe'ye ithal edilmiş olduğu ve muhtemelen Kiklad kökenli olduğu ileri sürülmektedir⁷⁸.

Yeşilova Höyüğü Neolitik Çağ tabakalarında (tabaka III. 6-8) beyaz mermer kap parçaları tespit edilmiştir⁷⁹. Mermer kaplar Neolitik I dönemine ait III 8-6. katlarının belirgin bir buluntu grubunu oluşturur. Sarımsı beyaz renkli yumuşak taştan ve mermerden yapılmış, basit ağız kenarlı kase ve çanak parçalarından oluşan kapların form olarak pişmiş toprak örneklere benzetildiği anlaşılmıştır. Bu gelenek pişmiş topraktan yapılmış kapların ortaya çıkışından önce başlamış, daha sonra azalarak Neolitik dönemin ortalarına kadar devam etmiştir⁸⁰.

Barcın Höyükte L11 açmasının güneyinde bir mezara çeşitli mezar hediyeleri yanı sıra mermer bir kap hediye olarak koyulmuştur. Söz konusu mermer kap, Barcın Höyük'te bulunan ilk tüm kap olmasının yanı sıra dış yüzeyinde taşlaşmış kumaş kalıntıları içerdiğinden ayrıca önem taşımaktadır⁸¹.

Manisa Akhisar Kulaksızlar atölyesi MÖ 5. Binyılın ortalarına tarihlenmektedir. Akhisar/Manisa yöresinde Dağdere Köyü'ne 500 metre güneyinde tespit edilen ve büyük oranda kömür ocağı faaliyetleri sebebiyle tahrip olan aynı adlı prehistorik yerleşimde tespit edilen mermer buluntuları ve onlarla beraber bulunan çanak çömlek buluntularını genel anlamda Orta Kalkolitik dönem içinde MÖ 5. bin yıl ortalarına tarihlenebilir. Dağdere yerleşimi yüzeyinde ele geçen tüm Kilya heykelciği, konik rhyton, mermer bilezik parçası ve kase parçalarının bitmiş ürünlere ait olması bu eserlerin yaklaşık olarak 30 km uzaklıkta bulunan bölgenin önemli mermer atölyelerinden Kulaksızlar ürünü olabileceklarini düşündürmektedir⁸². Yine Manisa Alaşehir Gavurtepe'de İTÇ seramiği ile beyaz parlak mermerden yapılmış bir kase parçası ve mermer bir idol ele geçirilmiş fakat detaylı bilgi verilmemiştir⁸³.

Daha iç bölgede yer alan Eskişehir'in Mahmudiye ilçesi Yeşiltepe köyünde iki mermer rhyton ve beş tane de mermer kap tespit edilmiştir. Birisi beyaz mermerden diğeri yeşil mermerden yapılmış düz dipli, iki dikey tutamaklı bu rhytonlar Batı Anadolu ve Yunanistan'da bilinmektedir. Yeşiltepe'deki bu iki örneğin benzerleri Iasos'ta bulunmuştur. Yeşiltepe'de İTÇ I kist mezarlarında ortaya çıkarılan rhyton tipi kaplardan başka sığ ve derin mermer kaseler de bulunmuştur. Rhyton tipli kaplar Batı Anadolu'da Kulaksızlar'da bulunmuş olup MÖ 5. Binyılın ortalarına tarihlenmektedir.

77 Takaoğlu 2006, 309-310, fig. 42-44. Bu mermer kap gri beyaz mermerden yapılmıştır.

78 Sperling 1976, 311, 322, fig. 139.

79 Derin 2012, 180, fig. 11.

80 Derin v.d. 2009, 18-19, fig. 22.

81 Özbal v.d. 2017, 20-21, res. 9-10.

82 Takaoğlu 2017, 1-12.

83 Meriç 1992, 228.

Demircihöyük'te Neolitik ve Kalkolitik Çağ seramikleri İTÇ seramiği ile karışık olarak bulunduğu için burada bulunan mermer kap örneğini tarihlenmek oldukça zordur. Kuzeybatı Anadolu'da Troas bölgesindeki Kumtepe, Beşik-Sivritepe, Gülpınar, Bozköy-Hanaytepe'de bulunmuş olan mermer rhytonlar MÖ 5. Binyıla tarihlenmektedir. Konik mermer rhytonlar Gülpınar III'te MÖ 4500'lere tarihlenmektedir. Gülpınar ve Kulaksızlar konik rhytonları üzerinde yapılan karşılaştırmalı analizlerde iki merkez arasında bir ilişki olmadığı anlaşılmıştır. Limantepe VIIb'de Orta Kalkolitik Çağ'a ait iki rhyton ve Çine-Tepecik'te bir örnek (MÖ 5. Binyıl ortaları) bulunmuştur. Sivri dipli rhytonlar MÖ 5. Binyılın ilk yarısında Batı Anadolu'da oldukça yaygındır. Fakat bunların üretiminin yapıldığı tek merkez şu ana kadar sadece Kulaksızlar atölyesidir. Yeşiltepe'deki düz dipli rhytonlar muhtemelen MÖ 4. binyılın sonu ile MÖ 3. binyılın erken safhasına tarihlenmektedir⁸⁴.

Sonuç

2013 yılında başladığımız ve halen devam etmekte olan İTÇ araştırmaları kapsamında şimdiye kadar Uşak merkez, Banaz, Sivaslı ve Karahallı ilçelerinin büyük bir kısmı sistemli bir şekilde araştırılmıştır. Bu araştırmalar sırasında çok sayıda yerleşme yeri tespit edilmiştir. Bu yerleşmelerde seramiklerin haricinde taş ve çakmaktaşı alet ile yongalar bulunmuştur. Daha az yerleşmede ise obsidyen alet belirlenmiştir. Bu yerleşmeler içinde sadece Karayakuplu Höyük'te mermer kap üretimine ait buluntular tespit edilmiştir. Bu yerleşmede yalnız mermer kaplar değil taslak halinde parçalar, ezgi taşları, havaneleri, taş aletler ve çeşitli taş objeler de tespit edilmiştir. Uşak ilindeki diğer yerleşmeler bu kadar yoğun buluntuya sahip değildir. Bu nedenle burada yapılacak bilimsel bir kazı çalışması sonucunda Batı Anadolu'nun mermer kap üretiminin yanı sıra sürtme taş endüstrisine ait önemli sonuçları ortaya koyacak buluntulara ulaşılabileceği düşünülmektedir. Genellikle Batı Anadolu'da yapılan kazılarda ortaya çıkan buluntularla bölgenin yerleşim dokusu ve çanak çömlek kültürleri aydınlatılmaktadır. Karayakuplu Höyük'te yapılacak olan bu çalışma tarım ve hayvancılık dışında bölgedeki hammadde, üretim ilişkisi ve ticaret bağlantıları ile bunların organizasyonunu anlamamız açısından da aydınlatıcı sonuçlar ortaya koyacaktır.

Batı Anadolu'da sadece Kulaksızlar mermer atölyesi bilinmektedir. Bu atölyede ortaya çıkarılan mermer kap parçaları, kap taslakları ve Kilya tipi figürin üretimi bölgede tektir. Karayakuplu Höyük İçbatı Anadolu'da Kulaksızlar'dan çok uzak olmayan daha içbölgedeki önemli bir mermer atölyesidir. Kilya tipi figürin üretimi şimdilik Karayakuplu'da tespit edilememiştir. Fakat diğer mermer ve sürtme taş buluntular bu yerleşimi önemli kılmaktadır. Yüzeide bu kadar çok buluntunun var olması, burada sistemli bir kazı çalışmasını zaruri kılmaktadır. Yerleşmenin üzeri su deposu olup tarım faaliyeti yapılmamaktadır. Bu nedenle burada yapılacak çalışma kolay olacaktır. Karayakuplu'da İTÇ yoğunluklu malzeme tespit edilmesine karşın su deposu açılırken hafriyat içerisinde bazı İlk Kalkolitik Çağ seramik örnekleri de tespit edilmiştir. Bu karışık malzeme içerisinde mermer kapların çıkmış olması, erken dönemlere kadar

84 Takaoğlu – Bamyacı 2018, 493-500.

bu atölyeyi tarihlendirebileceğimiz ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Kulaksızlar'da az sayıda seramik bulunduğu için bu anlamda iki merkez arasında karşılaştırma yapılması bakımından veriler yeterli değildir. Karayakuplu'da Kilya tipi figürinlerin, sivri dipli konik kapların ve sivri dipli kaselerin olmaması iki yerleşmenin çağdaş olma-bileceği şeklinde de yorumlanabilir.

Kulaksızlar'dan sonra tespit edilen ikinci bir mermer kap üretim merkezi olarak Karayakuplu Höyük'te daha detaylı bir araştırma yapılmalıdır. Kulaksızlar Batı Anadolu kıyıları ile ilişkilere ışık tutmaktadır. Karayakuplu ise daha iç bölgede yer aldığı için kıyı ile iç bölgeler arasındaki bölgelerin aydınlatılması ve mermer kap üretiminin ortaya konulması bakımından önemli bir merkezdir.

Batı Anadolu'da Neolitik Çağ'dan başlayarak İTÇ sonuna kadar mermer kap, bilezik ve idol gibi objeler çokça bulunmaktadır. Fakat bunların üretildiği merkezler veya atölyeler ise belirsizdir. Batı Anadolu'da Kalkolitik Çağ ve İTÇ için Kulaksızlar'ın yanı sıra Karayakuplu Höyük önemli bir mermer atölyesi olarak dikkat çekmektedir. Kulaksızlar Batı Anadolu için şimdilik en önemli merkez olarak değerlendirilmektedir. İçbatı Anadolu'da ise Karayakuplu Höyük önemli bir merkezdir. Batı Anadolu'nun mermer kaynaklarının zenginliği düşünüldüğünde ve bölgedeki mermer buluntularının çokluğu değerlendirildiğinde mermer kap üretiminde uzmanlaşmış bir zanaatkar grubunun varlığının kaçınılmaz olduğu fikrini güçlendirmektedir.

En çok antik çağda yoğunluk kazansa da mermer üretim ve işleminin prehistorik dönemlerden itibaren süregeldiği çeşitli buluntularla desteklenmektedir. Çok sayıda mermer idol, çeşitli kap ve objeler kazılarda tespit edilmiştir. Fakat bunların üretimine ait işçilik veya atölyelerin tespiti, üretim ve ticareti yeterince aydınlatılamamıştır. Hammadde yönünden zengin bir bölgede bu kadar çok buluntunun tespit edilmiş olmasına rağmen bu alandaki bilgilerimiz oldukça kısıtlıdır.

Karayakuplu'nun hemen çevresinde çokça mermer yatağı vardır. Banaz Çayı vadisinde ve karşı yamaçta modern işletmeler bulunur. Bu nedenle Kulaksızlar'dan daha avantajlı bir bölgededir. Kulaksızlar'ın hammadde kaynağı 5 km mesafede olup mermerin temini Karayakuplu'ya göre daha zordur.

Karayakuplu Kalkolitik ve İTÇ buluntuları nedeniyle yerleşim yeri, mermer kap ve kap taslakları nedeniyle atölye olarak kullanılmış olduğunu düşündürmektedir. Su deposu yapılırken çıkarılan hafriyat içerisinde karışık olarak İKÇ, İTÇ seramikleri ve mermer kap parçaları ortaya çıkmıştır. Burası hammadde bakımından zengin bir bölgede, mermer yatakları üzerinde bir yerleşimdir. Kulaksızlar ise sadece bir atölye alanıdır ve yerleşim yeri tespit edilememiştir. Bu yönden farklılık vardır ve Karayakuplu'yu farklı değerlendirmek gerekmektedir.

Kulaksızlar'daki mermer kaplar ile Karayakuplu kapları karşılaştırıldığında farklı oldukları görülmektedir. Kulaksızlar'daki çanaklar sivri dipli, Karayakuplu'daki örnekler düz diplidir. Kaselerin dipleri farklı olduğu için Kulaksızlar'dan ayrılmaktadır. Yine Kulaksızlar'da dikey tutamakların var olması Karayakuplu'daki kaselerde belirlenememiştir. Bir de Karayakuplu'da figürin tespit edilememiştir. Bu farklılıklara rağmen mermer kapların üretim aşamalarını Karayakuplu'da net bir şekilde görmek

mümkündür (fig. 32).

Sivri dipli, konik kaplar Batı Anadolu'daki merkezlerde ve Kikladlar'da bilinmektedir. Kulaksızlar bu tip kapların üretim merkezi olup MÖ 5. Binyılın ortalarına tarihlenmektedir. Karayakuplu'da sivri dipli ve konik kapların şimdilik bulunamamış olması ve MÖ 5. Binyıl mermer kaplarıyla benzememesi nedeniyle Kulaksızlar ile Karayakuplu'nun çağdaş olmadığı fikrini düşündürmektedir.

Höyücek Neolitik ve Hacılar İKÇ mermer kaseleriyle Karayakuplu kaseleri arasında benzerlik bulunamamıştır. Höyücek'teki tutamaklı kaseler ile ayaklı ve kaideli örnekler Karayakuplu'dakilere benzememektedir. Yine Hacılar İKÇ mermer kapları kaideli ve ayaklı olduğu için Karayakuplu ile benzememektedir. Ayrıca Hacılar kaplarındaki tutamaklar Karayakuplu'da yoktur. Höyücek Neolitik, Hacılar İKÇ, Kulaksızlar Orta Kalkolitik Çağ mermer kap formlarıyla benzemediği için Karayakuplu'daki az sayıda mermer kaseden (3 adet) hareketle bunları Orta Kalkolitik sonrasına (MÖ 4. bin) Son Kalkolitik Çağ ve İTÇ başlarına tarihlemeyi önermek gerekecektir.

Konum olarak Karayakuplu Höyük, Büyük Menderes Nehrinin önemli bir kolu olan Banaz Çayı üzerinde ve Menderes vadisine yakın bir bölgededir. Yine Çivril Ovası ve Beycesultan yerleşimine yakındır. Orta Anadolu'ya olduğu kadar Göller Yöresine de yakın bir konumda değerlendirilmelidir. Kulaksızlar'a ve Gediz Nehri'ne de yakındır. Karayakuplu, bu bölgelere yakın olması nedeniyle Batı Anadolu'nun mermer kap üretimini aydınlatmaya ışık tutacak önemli bir yerleşim ve atölyedir. Burada yapılacak bilimsel bir kazı sonucunda Batı Anadolu'nun mermer kap üretimini gerçekleştiren önemli bir atölyesi, üretim süreci, kaynak temini ve ticari ilişkileri aydınlatılacaktır.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Akdeniz 2010 Akdeniz, E., “Kulaksızlar Atölyesinde Kilya Tipi Figürin Üretimi”, OLBA XVIII, 65-83.
- Alp 1965 Alp, S., “Güney-Batı Anadolu'da Bulunan Erken Bronz Çağına Ait Mermer İdoller”, Belleten XXIX/113, 3-14.
- Asgari 1976 Asgari, N., “Anadolu'da Antik Mermer Ocakları”, VIII. Türk Tarih Kongresi, 451-456.
- Asgari 1981 Asgari, N., “Uşak Selçukler ve Çevresinden Roma Çağı Lahitleri ve Mermer Ocakları”, TAD XXV/2, 11-47.
- Aysal – Korkanç 2002 Aysal, N. – Korkanç, M., “Sivaslı (Uşak) Mermer Yataklarının Jeolojik ve Mühendislik Özellikleri”, İstanbul Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yerbilimleri Dergisi 15/2, 1-10.
- Baysal v.d. 2015 Baysal, E. – Baysal, A. – Türkcan, A. U. - Nazaroff, A., “Early Specialized Production? A Chalcolithic Stone Bracelet Workshop At Kanlıtaş, Turkey”, Oxford Journal of Archaeology 34/3, 235-257.
- Bilgen 2015 Bilgen, A. N., “Seyitömer Höyük 2014 Yılı Kazısı”, Kütahya Müzesi 2014 Yıllığı, 269-279.
- Çetin 2003 Çetin, T., “Türkiye Mermer Potansiyeli, Üretimi ve İhracatı”, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi 23/3, 243-256.
- Çevik – Vuruşkan 2015 Çevik, Ö. – Vuruşkan, O., “Ulucak Höyük 2012-2013 Yılı Kazı Çalışmaları”, KST 36/1, 583-600.
- Çevik v.d. 2017 Çevik, Ö. – Vuruşkan, O. – Sivil, C. – Sevindik, K., “Ulucak Höyük 2015-2016 Yılı Kazı Çalışmaları”, KST 39/3, 365-376.
- Darkot – Tuncel 1978 Darkot, B. – Tuncel, M., Ege Bölgesi Coğrafyası, İstanbul.
- Derin v.d. 2009 Derin, Z. – Ay, F. – Caymaz, T., “İzmir'in Prehistorik Yerleşimi Yeşilova Höyüğü 2005-2006 Yılı Çalışmaları, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi XIII, 7-58.
- Derin 2012 Derin, Z., “Yeşilova Höyük”, The Neolithic in Turkey, New Excavations New Researchs, Volume 4 Western Turkey, (ed. M. Özdoğan – N. Başgelen – P. Kuniholm), İstanbul, 177-195.
- Dinç 1996 Dinç, R., “1994 Yılı Akhisar-Kulaksızlar Mermer İdol Atölyesi Yüzey Araştırması”, AST 13/2, 1-41.
- Dinç 1997 Dinç, R., “Kulaksızlar Mermer İdol Atölyesi ve Çevre Araştırmaları”, AST 14/2, 255-282.
- DPT 2001 Devlet Planlama Teşkilatı Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Madencilik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Endüstriyel Hammaddeler Alt Komisyonu Yapı Malzemeleri II (Mermer-Granit-Yapı Taşları-Arduvaz (Sleyt)) Çalışma Grubu Raporu, Ankara.
- Doğanay 2002 Doğanay, H., Ekonomik Coğrafya 1: Doğal Kaynaklar, Erzurum.
- Duru – Umurtak 2005 Duru, R. – Umurtak, G., Höyücek 1989-1992 Yılları Arasında Yapılan Kazıların Sonuçları, Ankara.

- Duru 1994 Duru, R., Kuruçay Höyük I. 1978-1988 Kazılarının Sonuçları Neolitik ve Erken Kalkolitik Çağ Yerleşmeleri, Ankara.
- Duru 2008 Duru, R., MÖ 8000'den MÖ 2000'e Burdur-Antalya Bölgesi'nin Altıbin Yılı, Antalya.
- Efe 1990 Efe, T., "Three Early Sites in the Vicinity of Eskişehir: Asmainler, Kanlıtaş and Kes Kaya", *Anatolica* XVI, 31-60.
- Efe 2001 Efe, T., The Salvage Excavations at Orman Fidanlığı A Chalcolithic Site in Inland Northwestern Anatolia, İstanbul.
- Ercan v.d. 1978 Ercan, T. – Dinçel, A. – Metin, S. – Türkecan, A. – Günay, E., "Uşak Yöresindeki Neojen Havzalarının Jeolojisi", *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni* 21, 97-106.
- Erguvanlı 1984 Erguvanlı, K., "Eski ve Yeni Taş Çıkarma ve İşleme Yöntemleri", *Mühendislik Jeolojisi Bülteni* 6, 2-9.
- Erkanal – Günel 1995 Erkanal, H. – Günel, S., "1994 Liman Tepe Kazıları", *KST XVII/1*, 305-327.
- Erkanal v.d. 2017 Erkanal, H. – Aykurt, A. – Büyükulusoy, K. – Tuğcu, İ. – Şahoğlu, V., "Liman Tepe 2016 Yılı Kara ve Sualtı Kazıları", *KST 39/1*, 431-452.
- Fıratlı 1972 Fıratlı, N., "Uşak-Selçukler Kazısı ve Çevre Araştırmaları 1966-1970", *TAD XIX/II*, 109-160.
- Gentle 1996 Gentle, P. G., Stone Vessels of the Cyclades in The Early Bronze Age, Pennsylvania.
- Günel 2017 Günel, S., "Çine-Tepecik 2015 Yılı Kazıları", *KST 38/3*, 239-252.
- Hodder – Kutlu 2017 Hodder, I., - Kutlu, S. "2016 Çatalhöyük Kazıları", *KST 39/1*, 495-506.
- İKÇ İlk Kalkolitik Çağ
- İTÇ İlk Tunç Çağı
- Kaya 2007 Kaya, A., Karahallı (Uşak) İlçesinin Coğrafi Etüdü (Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar.
- Ketin 1984 Ketin, İ., Türkiye Jeolojisine Genel Bir Bakış, İstanbul.
- Lampe 2003 Lampe, P., "The First Campaign of the Pepouza and Tymion Archaeological Surface Survey 2001", *AST 20/2*, 1-10.
- Lampe 2004 Lampe, P., "Pepouza 2002: Vermessungsnetz, Neue Archäologische Zeichnungen, Oberflächenfunde", *AST 21/1*, 109-118.
- Lampe 2005 Lampe, P., "Pepouza ve Tymion (Phrygia, Uşak Eyaleti) Arkeolojik Yüzey Araştırması 2003 Yılı Kampanyası", *AST 22/2*, 151-157.
- Lampe 2006 Lampe, P., "Die 2004-Kampagne Der Archäologischen Oberflächenuntersuchungen in Pepouza und Tymion", *AST 23/1*, 385-388.
- Lampe 2017 Lampe, P., "Temenothyrai'nin (Uşak) Güneyinde Bulunan Frig Ard Bölgesinde Geç Roma ve Erken Bizans Dönemi: Montanizm İzleri", *Yüzey Araştırmaları ve Kazılar Işığında Uşak*, (ed. R. M. Czichon – Ş. Söyler – B. Can – İ. Çavuş), İstanbul, 105-114.

- Lloyd – Mellaart 1962 Lloyd, S. – Mellaart, J., *Beycesultan I, The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*, London.
- Mellaart 1967 Mellaart, J., *Çatal Hüyük A Neolithic Town in Anatolia*, New York.
- Mellaart 1970 Mellaart, J., *Excavations at Hacilar I-II*, Edinburgh.
- Meriç 1992 Meriç, R., “1990 Yılı Alaşehir Kazısı”, *KST XIII/1*, 227-235.
- MTA Maden Tetkik ve Arama, *Uşak İli Maden ve Enerji Kaynakları*, Ankara.
- Oy 2014 Oy, H., “Uşak İli ve İlçelerinde İlk Tunç Çağı Coğrafya Araştırmaları 2013 Yılı Çalışmaları”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı 32/1*, 215-230.
- Oy 2016 Oy, H., “Uşak İli Merkez İlçe İlk Tunç Çağı Araştırmaları 2014 Yılı Çalışmaları”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı 33/2*, 499-520.
- Oy 2017a Oy, H., “Uşak-Banaz İlk Tunç Çağı Araştırmaları 2015 Yılı Çalışmaları”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı 34/1*, 51-74.
- Oy 2017b Oy, H., “Uşak İli Tunç Çağı Araştırmaları”, *Yüzeysel Araştırmaları ve Kazılar Işığında Uşak*, (ed: R. M. Czichon, Ş. Söyler, B. Can, İ. Çavuş), İstanbul, 33-38.
- Oy 2017c Oy, H., “Uşak İli'nde Bulunan Neolitik ve Kalkolitik Bir Yerleşim: Altıntaş Höyük”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 28*, 337-358.
- Oy 2018 Oy, H., *İlk Tunç Çağı'nda Uşak 1, Merkez, Banaz ve Sivaslı İlçeleri*, Ankara.
- Özav – Kaya 2008 Özav, L. – Kaya, A. “Nüfusu Giderek Azalan Bir Yöre; Karahallı İlçesi”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1/2*, 1-17.
- Özbal v.d. 2017 Özbal, R. – Gerritsen, F. – Erdalkıran, M. – Özbal, H., “2015 Yılı Barçın Höyük Kazıları”, *KST 38/3*, 17-32.
- Özdoğan – Başgelen 2007 Özdoğan, M. – Başgelen, N., *Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı, Türkiye'de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, İstanbul.
- Özkaya – San 2003 Özkaya, V. – San, O., “Körtik Tepe 2001 Kazısı”, *KST 24/2*, 423-436.
- Özkaya v.d. 2017 Özkaya, V. – Şahin, F. S. – Erdal, Y. S. – Kartal, M. – Kartal, G. – Benz, M., “Körtiktepe 2015 Kazı Çalışmaları”, *KST 38/1*, 1-22.
- Polat – Güney 2013 Polat, S. – Güney, Y., “Uşak İli Arazisinde Karstik Şekiller”, *Marmara Coğrafya Dergisi 27*, 440-475.
- Preziosi 1981 Preziosi, P. G., “The Male Figure in Early Cycladic Sculpture”, *Metropolitan Museum Journal 15*, 5-33.
- Preziosi 1994 Preziosi, P. G., *Early Cycladic Sculpture Revised Edition*, The J. Paul Getty Museum, California.
- Rosenberg 1993 Rosenberg, M., “The Hallan Çemi Excavation 1991”, *KST 14/1*, 117-130.
- Seeher 1987 Seeher, J., *Demircihüyük. Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978*, III, 1. Die Keramik 1, Mainz.
- Sevin 2013 Sevin, V., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Ankara.

- SKÇ Son Kalkolitik Çağ
- Soykan – Mutluer 1995 Soykan, F. – Mutluer, M., “Türkiye’de Madencilik ve Maden Yataklarının Coğrafi Dağılışı”, *Ege Coğrafya Dergisi* 8, 37-56.
- Sperling 1976 Sperling, J. W., “Kum Tepe in the Troad: Trial Excavation, 1934”, *Hesperia* 45/4, 305-364.
- Şahin 2014 Şahin, F.-G., *Kanlıtaş Höyük’te 2013-2014 Yıllarında Ele Geçirilen Erken Kalkolitik Dönem Seramiği (Bilecik Şehy Edebalı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Bilecik.
- Şahoğlu 2004 Şahoğlu, V., “Interregional Contacts Around the Aegean During the Early Bronze Age: New Evidence from the Izmir Region”, *Anadolu/Anatolia* 27, 97-120.
- Tabbernee 2003 Tabbernee, W., “Portals of the Montanist New Jerusalem: The Discovery of Pepouza and Tymion”, *Journal of Early Christian Studies* 11/1, 87-93.
- Tabbernee – Lampe 2008 Tabbernee, W. – Lampe, P., *Pepouza and Tymion, The Discovery and Archaeological Exploration of a Lost Ancient City and an Imperial Estate*, Berlin.
- Takaoğlu 2001 Takaoğlu, T., “1999 Yılı Kulaksızlar Mermer Atölyesi Araştırması”, *AST18/2*, 157-168.
- Takaoğlu 2002 Takaoğlu, T., “Chalcolithic Marble Working at Kulaksızlar in Western Anatolia”, *TÜBA-AR* 5, 71-93.
- Takaoğlu 2004 Takaoğlu, T., “Early Cycladic Presence in Central-Western Anatolia: Evidence of Stone Bowls”, *Anadolu/Anatolia* 26, 65-73.
- Takaoğlu 2005 Takaoğlu, T., *A Chalcolithic Marble Workshop at Kulaksızlar in Western Anatolia*, Oxford.
- Takaoğlu 2006 Takaoğlu, T., “The Late Neolithic in the Eastern Aegean, Excavations at Gülpınar in the Troad”, *Hesperia* 75, 289-315.
- Takaoğlu 2011 Takaoğlu, T., “Stone Artefacts and Idols in Western Anatolia”, *Across The Cyclades and Western Anatolia During the 3rd Millenium BC*, Sabancı University Sakıp Sabancı Museum, İstanbul, 158-163.
- Takaoğlu 2017 Takaoğlu, T., “Middle Chalcolithic Finds from Dagdere in the Akhisar-Manisa Region”, *Anadolu/Anatolia* 43, 1-13.
- Takaoğlu – Bamyacı 2018 Takaoğlu, T. – Bamyacı, O., “On Marble, Conical Rhyta: New Evidence from Yeşiltepe in the West Anatolian Hinterland”, *Communities in Transition. The Circum-Aegean Area During the 5th and 4th Millenia BC*, (ed. S. Dietz – F. Mavridis – Z. Tankosic – T. Takaoğlu), Oxford, 493-500.
- TAY Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri
- Türkcan 2015 Türkcan, A. U., “Kanlıtaş Höyük (Eskişehir/İnönü) 2013-14 Kazı Çalışmaları”, *Kütahya Müzesi 2014 Yıllığı*, 197-226.

- Uşak 2007 Uşak Kültürel Değerler Yapı Envanteri, Uşak Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İzmir.
- Yalçınlar 1955 Yalçınlar, İ., “Banaz Çayı Havzası ve Uşak Civarında Bünye ve Morfoloji Araştırmaları”, Türk Coğrafya Dergisi 13/14, 57-85.

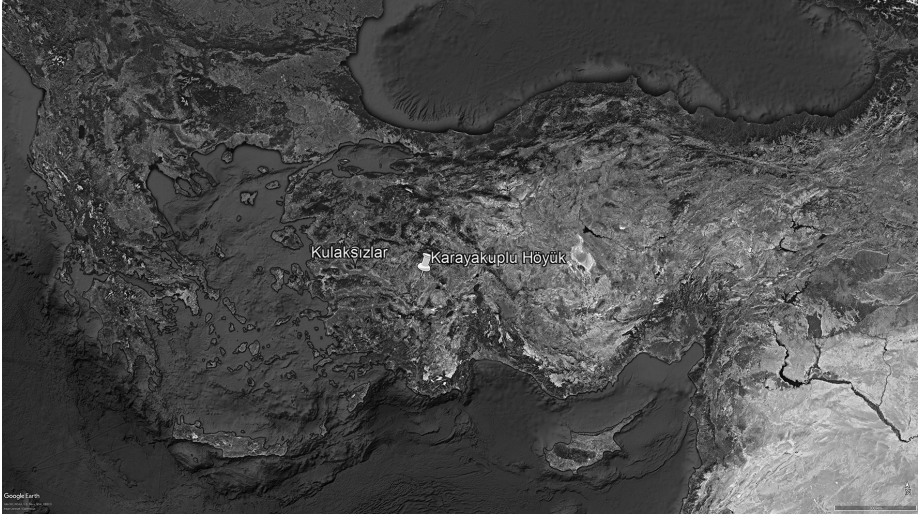

Fig. 1 Karayakuplu Höyük

Fig. 2 Karayakuplu Höyük ve Kulaksızlar

Fig. 3 Karayakuplu Höyük ve çevresi

Fig. 4 Karayakuplu'nun güneyindeki antik mermer ocağı

Fig. 5 Banaz Çayı ve mermer oluşumları

Fig. 6 Karayakuplu Höyük

Fig. 7 Karayakuplu Höyüğün üst kısmı ve su deposu

Fig. 8 Karayakuplu Höyüğün güneyindeki modern mermer ocağı ve işletmesi

Fig. 9 Beyaz mermer kase

Fig. 10 Gri mermerden kase parçası

Fig. 11 Gri yeşil mermerden yapılmış kap parçası

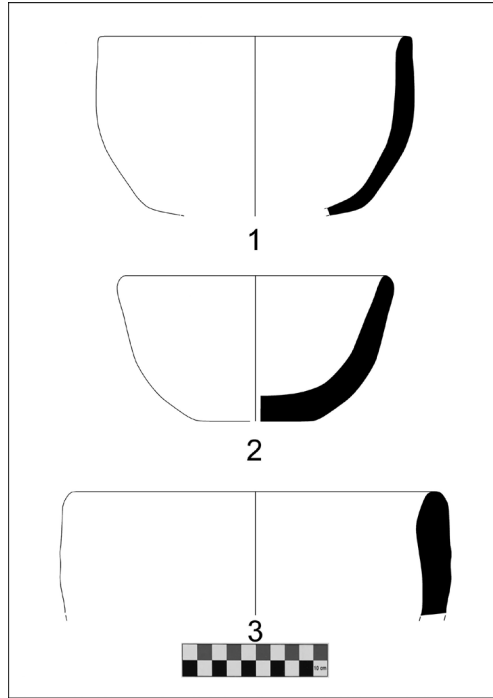

Fig. 12 Mermer kaplar

Fig. 13 Mermer taslak parçası

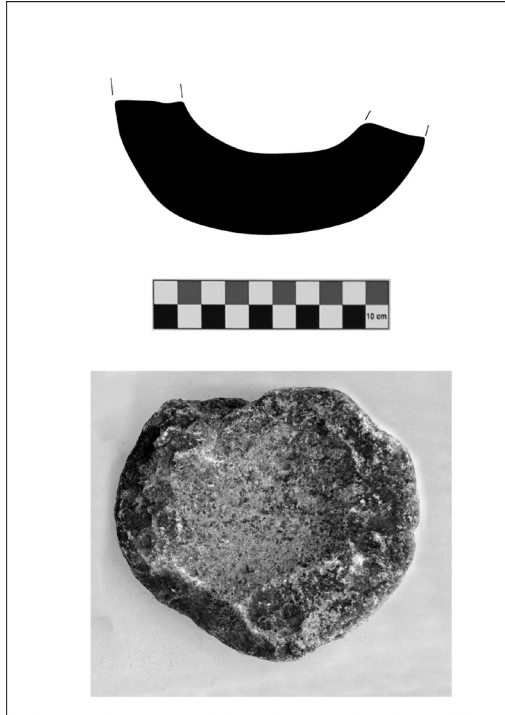

Fig. 14 Mermer kap taslağı

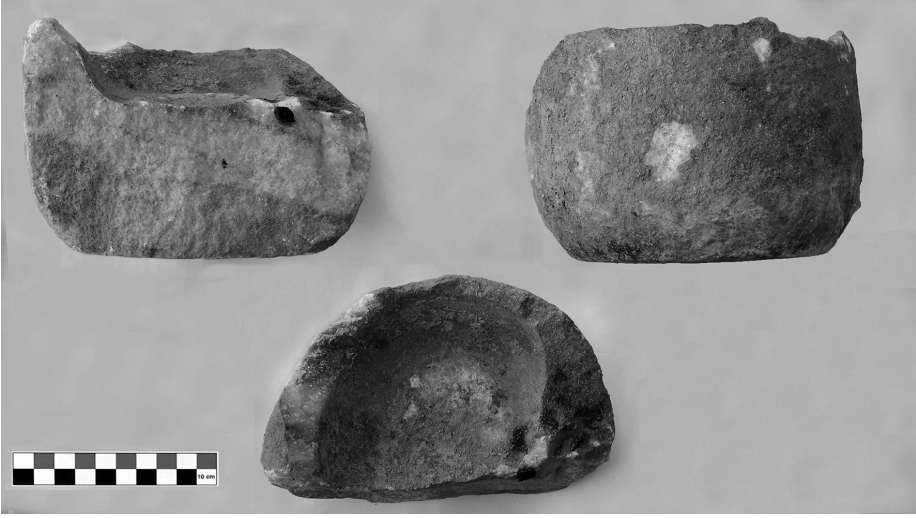

Fig. 15 Taslak durumundaki mermer parçası

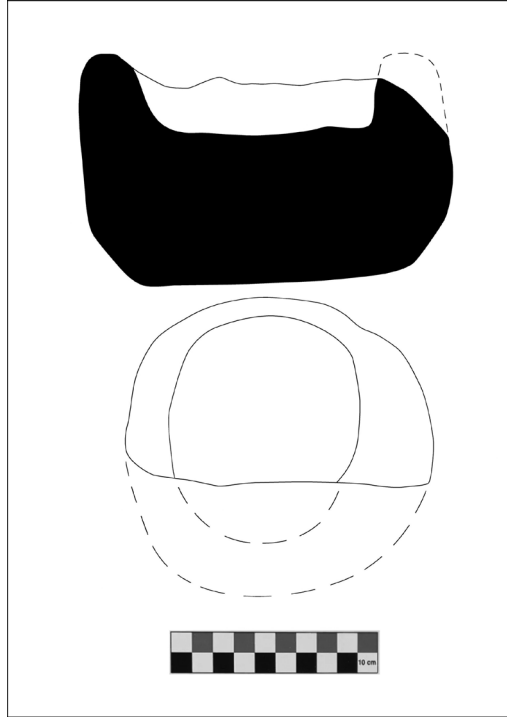

Fig. 16 Mermer kap taslağı

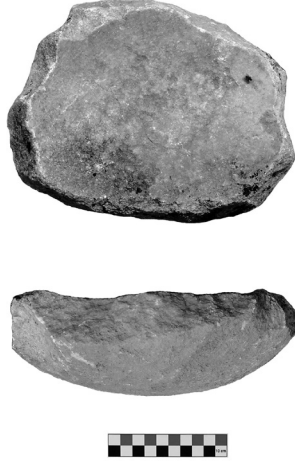

Fig. 17 Taslak durumunda mermer

Fig. 18 Taslak durumunda mermer parçası

Fig. 19 Ezgi taşı

Fig. 20 Ezgi taşı

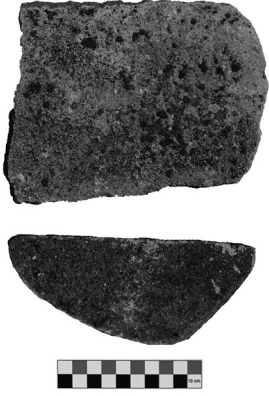

Fig. 21 Ezgi taşı

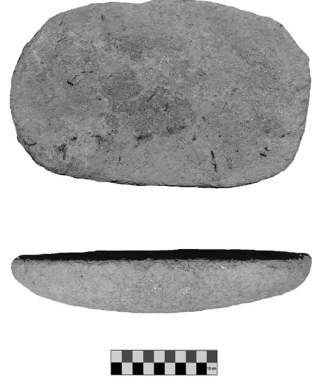

Fig. 22 Ezgi taşı

Fig. 23 Yuvarlak/somun biçimli alet

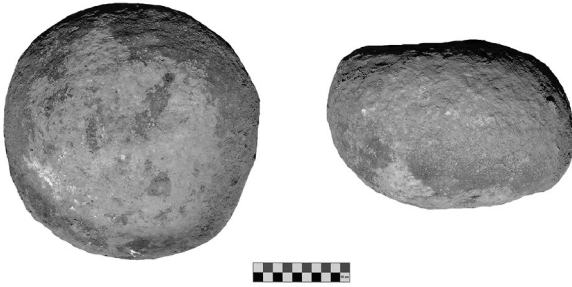

Fig. 24 Yuvarlak/somun biçimli alet

Fig. 25 Yuvarlak/somun biçimli alet

Fig. 26 Taş aletler

Fig. 27 Taş aletler

Fig. 28 Çakmaktaşı ve obsidyen alet ve dilgiler

Fig. 29 İlk Kalkolitik Çağ seramiği

Fig. 30 Kalkolitik Çağ kulpları

Fig. 31 İTÇ seramiği

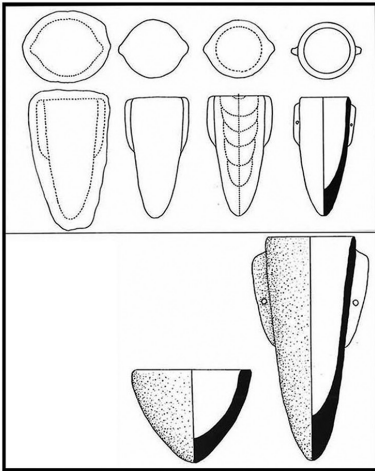
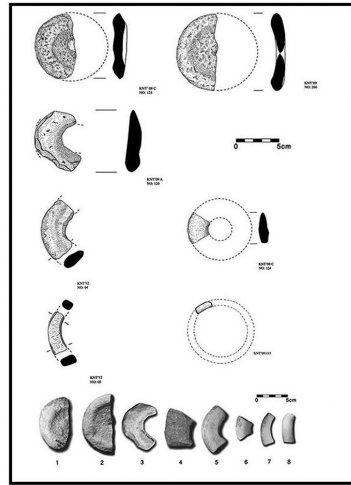
Kulaksızlar**Kanlitaş**

Fig. 32 Kulaksızlar ve Kanlitaş mermer örnekleri (Takaoğlu 2002, 83, 85, fig. 2, 4; Takaoğlu 2005, 15, fig. 4.3; Baysal v.d. 2015, 245, fig. 8'den alınmıştır).